

بامیان معدن حاجی گک است که شهرت زیادی داشته و از جمله مهمترین معادن آسیای مرکزی محسوب میگردد ، که ذخیره مجموعی این معدن در حدود دو میلیارد تن و فیصدی اوسط آهن آن ۶۳ فیصد تخمین شده است .  
 در منطقه خاکریز ولایت قندهار ذخایر سرب و جست کوه بی بی گوهر تقریباً ۶۰۰،۰۰۰ تن تخمین گردیده است . علاوه بر این در تمام نقاط افغانستان ذخایر سرب نیز وجود دارند .

### طلا و نقره :

ذخایر طلا در مناطق مختلف افغانستان تثبیت گردیده که از آن جمله یک مقدار قابل ملاحظه آن در آب دریای کوچکی موجود است که از طریق ریگ شویی بدست می آید .

ذخایر معدن طلا در ولایات بدخشان ، قندهار و زابل نیز وجود دارد که ولایت زابل از جمله ذخایر طلا اهمیت بخصوص دارد . ذخایر معدن نقره در ساحه پنجشیر ، سلیم کوه ، هرات و در بی بی گوهر خاکریز قندهار پیدا شده است .

## معادن اجمار کریمه :

از جمله اجمار کریمه که در افغانستان یافت می شود لاجورد ، لعل ، یاقوت زمرد ، و بیروچ را میتوان نام برد و لاجورد از جمله مهم ترین آن به شمار میرود .

از جمله اجمار قیمتی سنگ مرمر بزرگهای مختلف در اکثر نواحی افغانستان یافت میشود که از نگاه کمیت و کیفیت اهمیت زیادی دارد سنگ رخام که در ولایت پهنند یافت می شود در ظروف سازی و آشیای زینتی خیلی اهمیت دارد . معدن سلفر در ولایت بلخ است که ذخایر آن در حدود (۶۰۰) هزار تن تخمین گردیده و همچنان سلفر در بدخشان نیز موجود میباشد .

معادن نمک که از جمله مهم ترین منابع معدنی افغانستان به شمار میرود در اکثر ولایات افغانستان موجود است و مورد استفاده مردم قرار می گیرد .

---

در حدود ۴۰۰۰ الی ۵۰۰۰ سال قبل از امروز در بدخشان لاجورد استخراج گردیده و در تمام جهان شهرت خاصی دارد .

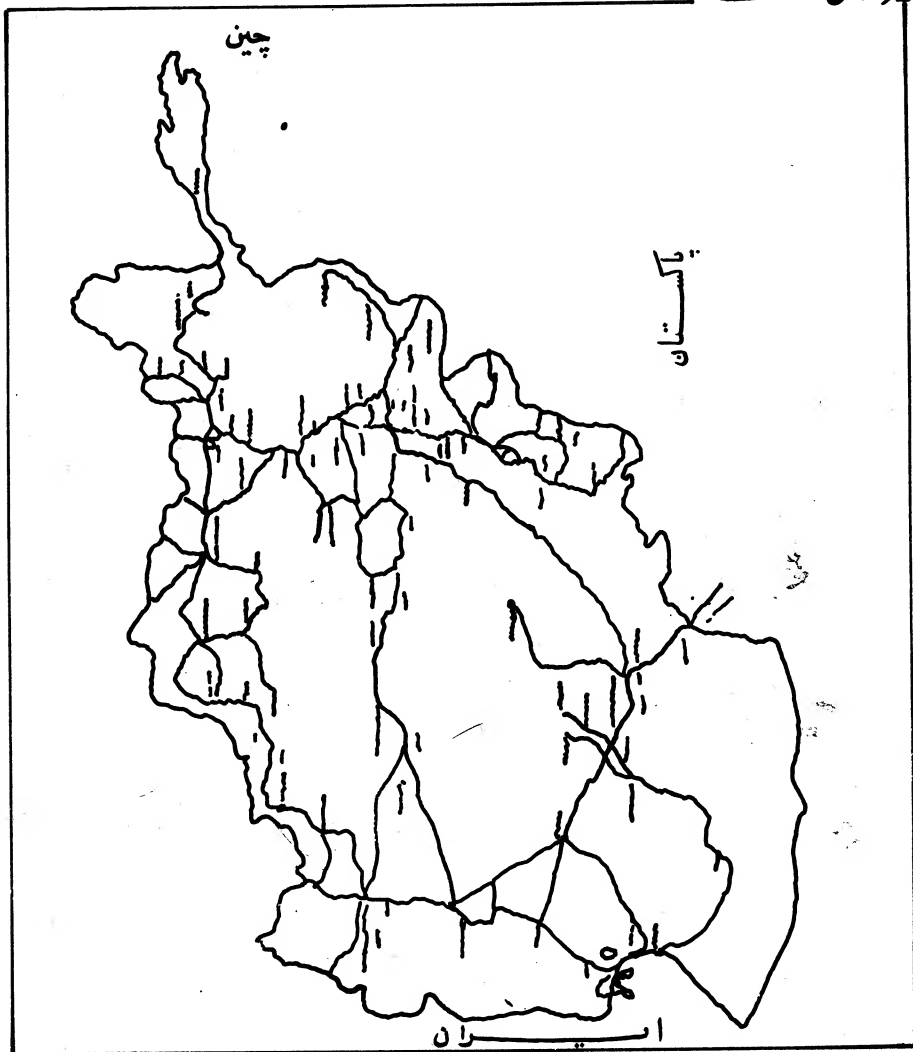
## راه های مهم :

راه ۱ در انکشاف و پیشرفت صنایع و زراعت و تجارت خارجی یک کشور نقش مهمی را بازی میکند. از زمان بسیار قدیم تا پایان قرون وسطی راه هم تجارتی که شرق را با غرب وصل می نمود بنام راه ابریشم شهرت داشت. این راه که از افغانستان میگذشت و اموال تجارتی هند، چین و آسیای مرکزی را ذریعۀ کاروانها پشام و روم منتقل مینمود، با کشف شدن راه های بحری تدریجاً اهمیت خود را از دست داد.

وسایل حمل و نقل مردم افغانستان بسیار بسیط و ابتدائی بوده که شتر اسب، مرکب و قاطر و وسایل مهم حمل و نقل شمرده می شدند که در جریان جهاد اسلامی نیز از آن استفاده بعمل می آید.

در سال ۱۳۰۴ هجری راه بین کابل و قندهار و در سال ۱۳۰۷ هجری راه هرات و قندهار و سرک کابل - جلال آباد از راه کوتل لته بند، و شاہراہ کابل پلخمری از راه کوتل شبر و تنگی درۀ شکاری بروی موتور با بصورت خامه باز گردید. از سال ۱۳۳۵ هجری بش ۱۳۴۸ هجری بش ۲۵۵۶ کیلومتر از سرک های موتور

بصورت عصری پنجه کاری دقيزري، شد. سرکهاي مهم حمل و نقل افغانستان  
 قرار آتي است.



## سرک کابل - تورخم :

سرک کابل تورخم ۲۲۲ کیلومتر طول داشته در سال ۱۳۴۴ هـ ش برای استفاده آماده گردید. ولایات شرقی افغانستان از قبیل ننگرهار ، لغمان ، کنړ و همچنین کشورهای پاکستان را به کابل وصل می سازد .

## شاهراه بزرگ شمال ( سالتک )

طول سرک سالتک از جبل السراج به امتداد دوشی الی شیرخان بندر ( ۳۳۰ ) کیلومتر میباشد . این سرک مرکز افغانستان را مستقیماً به ولایات شمال مانند پروان ، بغلان ، کنړ و همچنان جمهوریتهای مسلمان نشین آسیای میانه وصل میکند .

## سرک کابل - قندهار

سرک کابل قندهار ( ۴۱۳ ) کیلومتر طول داشته یکی از مهمترین سرک های ترانزیتی به شمار میرود ، این شاهراه ولایات عمده داخل کشور را با هم

اتصال میدهد که کارساختن آن در سال ۱۳۴۵ هـ شس خاتمه پذیرفت.  
سرک قندار و سپین بولدک ۱۵۴ کیلومتر طول داشته و به صورت  
عصری اغمار گردیده و بالاخره به خط آهن چمن وصل میشود.

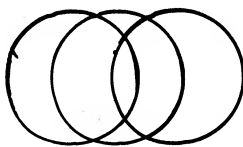
### سرک کند هار - هرات - تورغندی :

طول این سرک از کند هار الی تورغندی (۶۷۹)، کیلومتر است. این  
سرک از لحاظ استحکام اولین سرک افغانستان است که بصورت  
کانکریتی اغمار گردیده است و از ولایات و لوسطلی های متعدد میگذرد و  
یکیکر را بهم وصل می کند. با احداث سرک هرات - اسلام قلعه تجارت  
خارجی افغانستان انکشاف یافت و همچنین در مورد تجارت با جمهوری اسلامی  
ایران سهولت کافی رونما گردید، طول این سرک به (۱۲۱)، کیلومتر بالغ میگردد.

### سرک پلخمري - مزار شريف و شبرغان :

این سرک (۳۶۰)، کیلومتر طول دارد که شهری مهم صفحات شمال مانند

پلخمری ، سمنگان ، خلم ، غرار شریف آتچہ و شبرخان را با ہم وصل میکنند .  
اکنون تمام سرک های کشور را توسط تانکها و بمبار دمانهای روسها  
تخریب گردیده و از بین رفته اند که ازین ناحیه نیز کشور ما بسیار زیاده متضرر  
گشته است .



# تمرین

- ۱- مهم ترین معادن افغانستان را نام بگیرید .
- ۲- ذخایر اجمار کرمه و پطروول در کدام نقاط افغانستان موقعیت دارند ؟
- ۳- ذخایر معادن عضوی ورسوبی در افغانستان کدام مانند ؟
- ۴- از کدام مناطق افغانستان ذغال سنگ استحصال میشود ؟
- ۵- معادن بزرگ آهن در کدام مناطق وطن قرار دارد ؟
- ۶- معادن طلا و نقره در کدام مناطق افغانستان تثبیت شده و آیا مورد استفاده می باشد یا خیر ؟

- ۷- آیا خطوط حمل و نقل بالای صنایع و زراعت تاثیر دارد ؟
- ۸- تیارنجه حمل و نقل افغانستان را مختصراً بیان دارید ؟
- ۹- سرک های پخته افغانستان را نام بگیرید ؟
- ۱۰- سرک های پخته وطن را نقشه نشان دهید ؟
- ۱۱- سرکهای پخته افغانستان در اثر چه تخریب شده اند ؟
- ۱۲- آیا اکنون در افغانستان سرک پخته وجود دارد ؟



# فصل دوم

## پروژه های افغانستان

### پروژه های برق رسانی :

استفاده از برق برای تنویر در افغانستان در زمان امیر عبدالرحمن خان صورت گرفت و برای اولین مرتبه دایموی کوچک که بیش از (۴۰) چراغ برق ظرفیت نداشت در کابل به کار افتاد و بعداً دستگاه های برق به شکل حرارتی و دیزلی و آبی به وجود آمد که برخی از آنها بهریشماریم .

### برق آبی :

دستگاه برق آبی جبل السراج - دستگاه برق آبی چک وردک - دستگاه بند برق سروبی - بند برق تغلو - دستگاه برق ماهیپر و پروژه ننگرمار .  
برق دیزلی : دستگاه های برق دیزلی در غزنی ، کابل ، احتیاطی ،

سروبی (احتیاطی)، فرار شریف و اندخوی روی کار آمده بودند.

## کارخانه جات :

افغانستان از زمانه های قدیم مرکز مهم صنایع محلی از قبیل تالین گلیم، سطرنجی، نم، پوستینچه، آهنگری، زرگری، مسگری، کاشی سازی، کلالی، و صنعت نساجی از قبیل صنعت تکه های نخ، پشمی و ابریشمی بوده است و تا اکنون در نقاط مختلف افغانستان به پیامنه کرم و زیاد تولید می شود.

صنایع جدید ماشینی و فابریکه های عصری بار اول در زمان امیر شیر علی خان و بعداً بصورت نسبتاً انکشاف یافته از زمان امیر عبدالرحمن خان تهناب گذاری شد.

در اخیر قرن ۱۹ م امیر عبدالرحمن خان اولین فابریکه عصری را در افغانستان بنام ماشین خانه در کابل تاسیس کرد که وسایل حربی در آن تولید و ترمیم می شد. با فعال شدن دستگاه برق آبی جبل السراج توسط انرژی برق دستگاه صنعتی ماشین خانه به کار افتاد. و بعداً چند فابریکه کوچک مانند فابریکه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

## فصل اول

### جغرافیه افغانستان

### ساختمان ارضی افغانستان

افغانستان یک مملکت کوهستانی است که  $\frac{4}{5}$  حصه این مملکت را کوه ها تشکیل میدهد، قسمت مرکزی آنرا سلسله بزرگ کوه های هندو کش تشکیل میدهد که بطول (۷۰۰) کیلومتر در شمال شرق کشور از پامیری برآید و مانند کمان تا قسمت مرکزی افغانستان (بامیان) میرسد.

کوه های هندو کش بطرف غرب تدریجاً پست شده و در نواحی دره بامیان این سلسله کوه ها بنام کوه بابا مسمی گردیده اند که شاخه های دیگری

گوگرد سازی ، فابریکۀ چرگمری ، فابریکۀ بوت دوزی ، فابریکۀ کوچک پنجه  
با یک دستگاه کوچک بافندگی و فابریکۀ مجاری و نجاری به سرمایۀ دولت  
تأسیس گردید .

با تأسیس وزارت اقتصاد در سال ۱۳۱۷ هـ، شش توجه به فابریکۀ ما و  
کارخانجات معطوف گردید در سال ۱۳۲۰ هـ، شش کارخانۀ نساجی پلخمری غیر  
و تأسیس شد . بعد از جنگ دوم جهانی پروژه های بزرگتری مانند فابریکۀ نساجی  
گلپهار و فابریکۀ برق سروبی و غیره احداث شد .

علاوه بر این با کار اندازی دستگاه های نساجی بگرامی ، منگرمار و مزار شریف  
صنعت نساجی پیشرفت قابل ملاحظه نمود که قبل از هجوم روس در افغانستان  
تکه های نخ پشمی و سندی تولید می شد .

تولیدات مختلف افغانستان در سال ۱۳۴۰ هـ، شش آغاز گردید که  
کارخانجات مهم آن فابریکۀ سمند سازی غوری و جبل السراج بوده است .  
که تولیدات سمند احتیاجات داخل کشور را رفع می نمود و مقدار کمی به کشورهای خارجی  
نیز صادر می گردید علاوه بر این فابریکۀ های کوچک بوت سازی ، ماسیلو و روغن نباتی

نیز در افغانستان تأسیس شده است قبل از هجوم روس بر کشور ما کارخانجات ذیل وجود داشت . بیش از تجار و مستقیم قوای سرخ روسها در افغانستان فابریک تیل کشی وصابون سازی کنندز ، شرکت بوت دوزی اقبال و آهرو ، مؤسسات تولید برق ، تأسیسات مطبوعه دولتی ، عسکری ، معارف و ملی ، کارخانجات سمند غوری و جبل السراج ، فابریک کاشی سازی قندهار پروژه کودکیمیاوی و برق فزار شریف ، کارگاه پلیخری ، ضرابخانه ، حجاری نجاری تخنیک جنگلک ، فابریک برکت سازی کابل و پلیخری ، سیلوی کابل و پلیخری دستگاه خانه سازی ، فابریک ذوب فلزات ، فابریک قالین شویی و غیره وجود داشت .

## صادرات و واردات افغانستان :

صادرات افغانستان عبارت از محصولات مهم حیوانی و زراعتی است که اقلام مهم آن ذیلاً بیان میشود .

۱- پشم ، پوست ، پوست قره قل و روده ها .

۲- میوه جات : افغانستان با داشتن شرایط خوب اقلیمی دارای انواع مختلف میوه جات میباشد .

مقداری از میوه های افغانستان بصورت خشک و تازه به کشورهای خارجی صادر میگردد که بازارهای مهم صادرات افغانستان، پاکستان، هند و شوروی است بعد از آنکه فابریکه های فنی میوه پاک و سورت (درجه بندی)، به کار آغاز نمود میوه های خشک افغانستان به آلمان، فرانسه، و جاپان نیز صادر گردید.

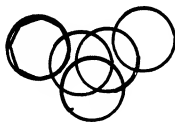
۴- **مفروشات قالین و گلیم:** افغانها از قرنهای با اینطرف در بافتن قالین و گلیم مهارت خاصی دارند که از نگاه پختگی رنگ، جنسیت و مقاومت مثالی ندارد. بازارهای فروش قالینهای افغانی عبارتند از: انگلستان، آمریکا، کانادا، استرالیا، دانمارک، ناروی، سویدن، فنلیند، سوئیس، استریا، آلمان، بلژیک، فرانسه، ایتالیا، بلجیم، باز از فروش گلیم خصوصاً گلیم قاقمه بریتانیا، جرمنی و کشورهای دیگر اروپا و ایالات متحده آمریکا میباشد. صدور گاز طبیعی افغانستان به روسیه به نازلترین قیمت صورت می گرفت و در داخل کشور عزیزان آن ضرورت مبرمی احساس میشود، این امر باعث گردیده که سرمایه گرانهای کشور را به دست خود ازین ببرزند یعنی درختهای جنگل را قطع کرده و از آن منیخت محروقات را بگیرند، که درینصورت به زودترین فرصت همه این جنگلهای انبوه و مناسط طبیعی به صحراهای خشک تبدیل خواهند گشت و این سرمایه بزرگ را از دست خواهیم داد.

واردات افغانستان: واردات افغانستان بسیار متنوع بوده که اقلام مهم آن چای، شکر،

تیل خاک ، پترول ، موتر ، سامان برق ، ماشین آلات سبک و سنگین  
داروی طبی ، تکه ها و سامان کس میباشد .

## تمرین

- ۱- تاریخچه آغاز استفاده از برق در افغانستان شرح دهید ؟
- ۲- دستگاه های برق آبی ، حرارتی و دیزلی افغانستان را یکایک نام ببرید ؟
- ۳- دستگاه های بزرگ برق آبی افغانستان کدام اند ؟
- ۴- فابریکه های بزرگ نساجی کشور خود را نام ببرید ؟
- ۵- اقلام مهم صادراتی کشور کدام بوده و کجا فرستاده می شود ؟
- ۶- واردات افغانستان را شرح دهید ؟
- ۷- کدام محصولات حیوانی از افغانستان به خارج فرستاده می شود ؟







## فصل سوم

### تقسیمات جغرافیة عمومی جهان :

برای آسانی مطالعه و بهتر آموختن جغرافیه را بر چند قسمت عمده تقسیم نمائیم ، که بنام جغرافیه طبیعی ، سیاسی ، اقتصادی و بشری یاد می شود .

۱- جغرافیة طبیعی یا قدرتی : جغرافیة طبیعی از حرکت ستاره ها ، به میان آمدن فصل ها ، تغییرات آب و هوا ، کوه ها ، دریا ها ، اجار و غیره بحث

می کند ، که همه این ها را الله و تعالی به قدرت کامل خویش آفریده است .

۲- جغرافیة بشری : تغییرات و تحولات که در محیط توسط عقل و دانش انسانها

رخ میدهند توسط جغرافیة بشری تحت مطالعه قرار میگیرند .

جغرافیة بشری بر دو بخش تقسیم گردیده که جغرافیة اقتصادی و سیاسی نامیده

می شود . در جغرافیة اقتصادی کار و عمل مردم بر زمین زیر بحث و مطالعه قرار میگیرد .

در حقیقت جغرافیة اقتصادی از تولیدات زراعتی ، معدنیات زمین ، پیداوار

صنعتی و تجارت بحث میکند .  
جغرافیة سیاسی نژاد ، زبان ، رسم و رواج و سیستم حکومتی اقشار  
انسانی را مورد بحث قرار میدهد .

## آفتاب و تاثیر آن بر سطح زمین

آفتاب یک منبع بزرگ حرارت است که خداوند پاک آنرا به قدرت کامل  
خویش آفریده است .  
حرارت و نور آفتاب تاثیر مهمی در زندگی تمام موجودات زنده یعنی حیوانات ،  
نباتات و انسانها دارد . زیرا رشد و نموی نباتات به اثر تابش نور آفتاب  
صورت میگیرد . چنانچه اگر گیاهی را در محیط فاقد نور و حرارت نگاه داریم پس از مدت  
کمی پژمرده می شود علاوه بر گیاهان انسان نیز نمی تواند به زندگی خود در محیط فاقد  
نور و حرارت ادامه بدهد .

حیوانات نیز مانند انسان با از نور آفتاب بهره مند گردیده مستقیماً از اثرات نور و حرارت

آفتاب استفاده می نمایند.

خداوند متعال آب را در اثر تابش نور و حرارت آفتاب به بخار تبدیل  
نماید که باعث ریزش برف و باران میگردد. علاوه بر این برای  
استفاده از انرژی حرارتی آفتاب بعضی از کشور های صنعتی وسایلی ساخته  
اند که بوسیله آن ها می توانند از حرارت اخذ شده نور آفتاب جهت به  
کار انداختن چرخ کارخانجات و گرم نمودن خانه ها استفاده کنند.

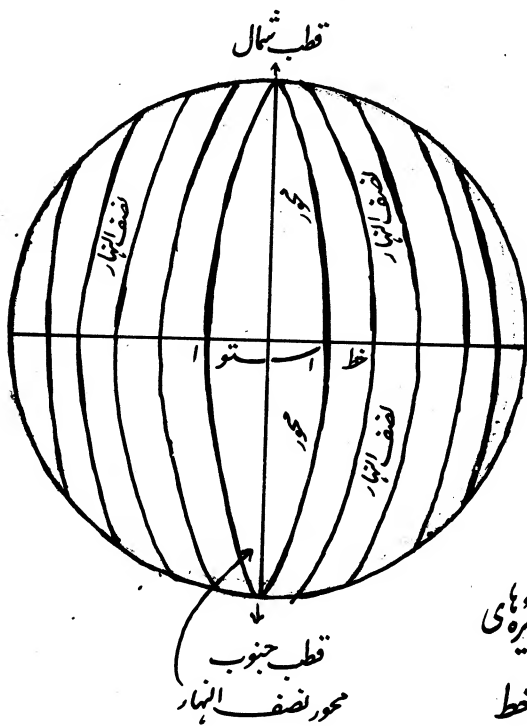
محور خط استوا، مدارات و دایر نصف النهار زمین.

محور خطی است فرضی که از مرکز و دو قطب شمال و جنوب زمین میگذرد.  
خط استوا: دایره ای است فرضی که فاصله قطبین زمین نسبت به آن  
یکسان بوده و زمین را به دو نیم کره شمالی و جنوبی تقسیم نماید.  
مدارات: دایر موازی با خط استوا بنام مدارات یاد می شوند و هر نقطه  
از کره زمین دارای یک مدار است که فاصله آن نسبت به خط استوا عرض البلد  
جغرافیائی آن ناحیه را مشخص می کند.

نصف النهار: دایر عمود بر سطح استوائی زمین بنام نصف النهارات موسوم اند

تمام دوائر نصف النهار از قطبین زمین میگذرد و هر نقطه از کره زمین دارای یک نصف النهار است .

فاصله نصف النهار نسبت به نصف النهار مبدأ (۱)، معرف طول جغرافیائی آن ناحیه است .



خط سرطان یا دایره سرطان :

دایره فرضی است که  $۲۳\frac{1}{۴}$

درجه بطرف بالا در شمال خط

استوا قرار دارد .

خط جدی یا دایره جدی :

دایره فرضی است که  $۲۳\frac{1}{۴}$

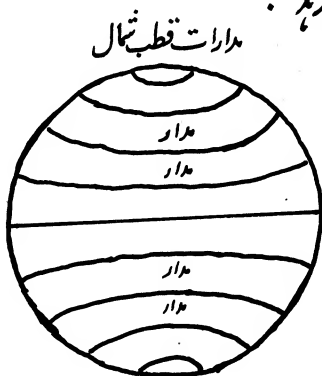
درجه بطرف جنوب خط استوا یا

پائین خط استوا واقع است دایره‌ای

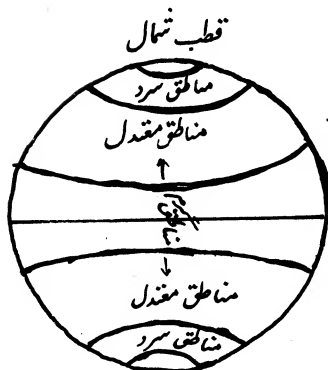
بین خط استوا ، خط جدی و خط

سرطان را مدارات می نامند .

از شکل ذیل آشکار میگردد که مدارات قطبهای شمال و جنوب موقعیت و اقلیم مختلف کشورهای جهان را نشان میدهد .  
مناطق از کره زمین که بین خطوط



مدارات قطب جنوب



قطب جنوب

خط سرطان

خط استوا

خط جدی

جدی و سرطان موقعیت دارند آب

و هوای آن گرم است .

مناطق که در نیم کره

شمالی بین خط سرطان و

قطب شمال و در جنوب

بین خط جدی و قطب

جنوبی واقع بوده آب

و هوای آن معتدل است

آن مناطق زمین که در

بای شمال و جنوب واقع

اند آب و هوای آن

۱- مبداء نصف النهار خط گرینویچ تعیین شده است که از شهر لندن انگلستان میگذرد .

از آن به اطراف جدا میشوند مثلاً در شمال غرب کوه بابا سلسله پارو پامیرزاد  
و تیربند ترکستان، بطرف غرب سفیدکوه و بطرف جنوب آن کوه سیاه  
قرار دارد.

جنوب شرق افغانستان را سلسله کوه های سلیمان اشغال نموده است که  
کوه های گومل، توچی، اسپین غر و کرم این سلسله مهم را تشکیل میدهند و  
دریای چون در کابل، گومل و توچی در دره های این سلسله کوه ها بطرف شرق  
جریان دارد. دریای کابل از دره مشهور خیبر میگذرد و با اباسین می پیوندد.  
در قسمت جنوب غربی افغانستان صحرای وسیعی وجود دارد که ۲۰۰، فیصد  
زمین کشور ما را گرفته است دریای هلمند این صحرا را بدو حصه تقسیم نماید:  
اول صحرای غربی دشت مارکو، دوم صحرای شرقی. بین کوه های هندوکش  
، اسپین غر، قلات و غزنی ریگستانهای وجود دارند که بطرف جنوب  
غرب سر نشیب واقع بوده و ذریعه دریای هلمند و معاونین آن از هم جدا شده  
اند. دامنه شمالی سلسله کوه هندوکش تدریجاً شکل تپه ها را گرفته و در شمال  
بالگه های وسیع دریای آموا اتصال میابد. زمین همواریکه جنوباً بطول سرحد

بسیار سرد است . خلاصه مطلب اینکه مناطق استوائی دارای آب و هوای گرم بوده و هر که طرف شمال یا جنوب از خط استوا دور شده میروند هوای آن همان قدر سرد میگردد .

## تمیزین

- ۱- جغرافیه عمومی جهان بر چند قسمت تقسیم شده است ؟
- ۲- جغرافیه طبیعی و بشری را تعریف کنید ؟
- ۳- محور و خط استوا را تعریف کنید ؟
- ۴- مدارات و نصف النهارات را تعریف کنید و بین آنها چه فرق است ؟
- ۵- مدارات و نصف النهارات را ترسیم نماید ؟
- ۶- محور را در نقشه نشان دهید ؟
- ۷- خط استوا را در کره زمین نشان دهید ؟
- ۸- مناطق معتدل بین کدام خطوط موقعیت دارند ؟
- ۹- مبدأ و دوائر نصف النهار از کدام نقطه تعیین شده است ؟

# فصل چهارم

## قارهٔ افریقا جغرافیه طبیعی و انسانی

حدود و وسعت افریقا:

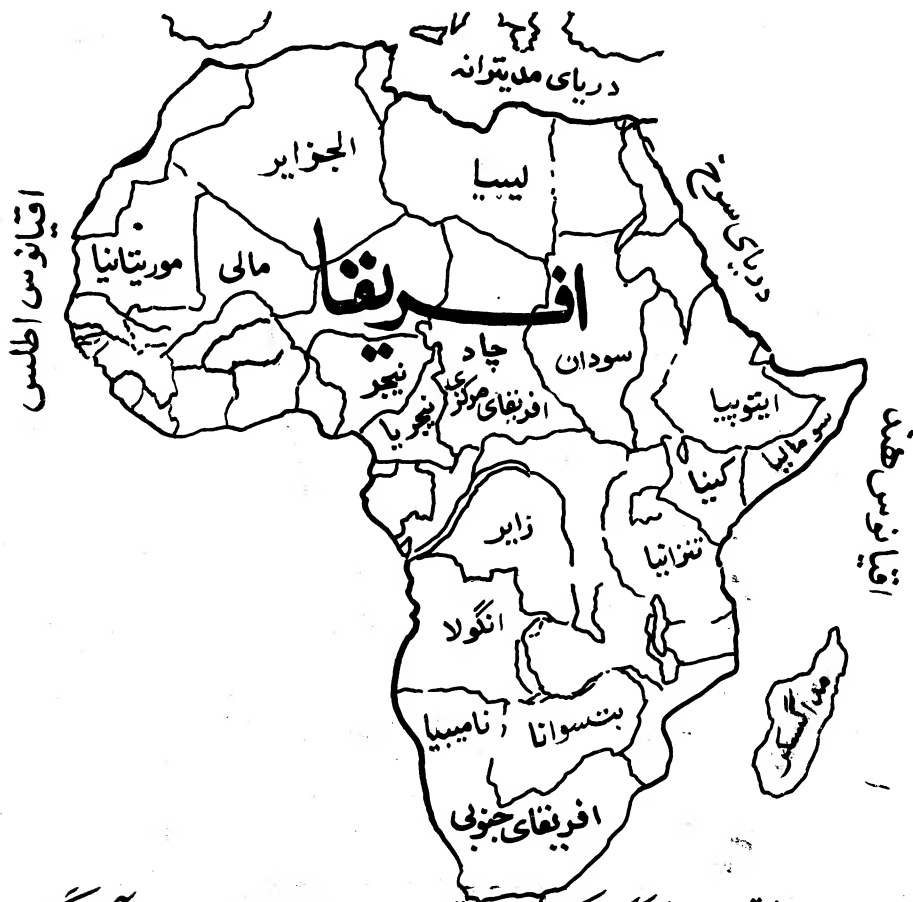
قارهٔ افریقا از شمال به دریای مدیترانه و از مشرق به اقیانوس هند و دریای سرخ (بحیرهٔ احمر)، و از جنوب و مغرب به اقیانوس اطلس محدود است. مساحت آن بیش از (۳۰) میلیون کیلومتر مربع میباشد.

قارهٔ افریقا از گوشهٔ شمال غربی توسط ابنای باریک جبل الطارق از اروپا و از ناحیهٔ شمال شرقی بوسیلهٔ کانال سوز از براعظم آسیا جدا شده است.

---

۱- طارق بن زیاد<sup>رضی</sup> «بربری» فاتح بزرگ اسلامی در سال ۹۲ هجری زمان خلافت ولید بن عبدالملک<sup>اموی</sup> بادیکر مجاهدین از ابنای وارد اسپانیا شد و اسپانیا را فتح کرد که همین ابنای بنام وی یاد میشود.





قارهٔ افریقا در منطقه گرم کره زمین قرار دارد و خط استوا از وسط آن میگذرد.  
 ۱- بلندی ها و پستی های افریقا: داخل براعظم افریقا از صحرا ها و دشت های  
 وسیعی تشکیل شده است که اطراف آنرا کوه های بلندی بخصوص در طرف  
 مشرق احاطه کرده است. در شرق این قاره سلسله کوه ها موازی یکدیگر از شمال

به جنوب امتداد یافته اند که مهم ترین آنها کوه های کنیا و کیلیا نجاور است در میان این کوه ها دریاچه های متعددی جریان دارد که از جمله آنها یکی دریاچه کوچک ویکتوریا میباشد .

## آب وهوا :

چون خط استوا از وسط قاره افریقا میگذرد ، در نواحی مرکزی افریقا یعنی اطراف خط استوا آب وهوا استوائی است . درین سرزمین ها بطور عموم در تمام سال هوا بسیار گرم و مرطوب است و باران فراوان می بارد ازین جهت غالب رود های افریقا مانند نیل و کنگو و زامبراز بلندیهای این ناحیه سرچشمه می گیرند . آب وهوای استوائی بطرف شمال وجنوب جای خود را به آب وهوای گرم و خشک میدهد و پس از آن آب وهوا صحرائی می شود . در گوشه شمال غربی و ناحیه کوچکی در جنوب افریقا آب وهوای معتدل مدیترانه ای دیده می شود . از رود های بزرگ افریقا نیل به دریای مدیترانه میریزد و کنگو به اقیانوس اطلس و زامبر به اقیانوس هند سرازیر می شود .

۲- جغرافیه افسانی: جمعیت افریقا به (....، ...، ۳۲۰، نفر میرسد که اکثریت مردم آن سیاه پوست میباشند، و تعداد کمی سفید پوست اند. جنوب پسر میزنند که بقایای استعمار برده و عیسوی مذهب میباشند. زبان مادری تعدادی از سفید پوستان عربی و دین شان دین مقدس اسلام است. باشندگان افریقا اکثرأ بت پرست هستند و تعداد مسلمانان و مسیحیان در آن بسیار کم است.

### ۳- جغرافیه تاریخی — قاره افریقا:

تا قرن نوزدهم اروپائیان اطلاعی از قاره افریقا نداشتند ولی بعد از نیمه قرن نوزدهم سیاحان اروپائی با تحمل رنج و مشقت به این قاره راه یافتند و به منابع سرشار و ثروت های آن پی بردند. وجود منابع طبیعی و ثروت فراوان قاره افریقا طمع و حرص اروپائیان را بخود تحریک نمود که در نتیجه آن اکثر کشورهای افریقا بین کشورهای انگلیس، فرانسه، آلمان، ایتالیا، بلژیک، پرتگال، و اسپانیا تقسیم شد و منابع طبیعی افریقا از طرف کشورهای متذکره غارت و تاراج گردید. اکثر کشورهای افریقا بعد از جنگ دوم جهانی نهضت های آزادی بخش و قیام های

متواتر آغاز نمودند و در نتیجه آن استقلال یافتند و در صف دولت های  
آزاد قرار گرفتند.

## تمسین

- ۱- حدود و مساحت قارهٔ افریقا را بیان نماید ؟
- ۲- حدود و موقعیت قارهٔ افریقا را در نقشهٔ جهان نشان دهید ؟
- ۳- کوه ها و دریا های بزرگ افریقا را نام بگیرید ؟
- ۴- از کدام سال اروپائیان به قارهٔ افریقا راه یافتند و سبب آن چیست ؟
- ۵- کشور های مستقل افریقا را در نقشهٔ جهان نشان دهید ؟
- ۶- کشور های ثروت مند افریقا بین کدام ممالک اروپائی تقسیم گردید ؟
- ۷- نتیجهٔ نهضت های آزادی بخش و قیام های افریقا چه بود ؟
- ۸- آب هوای قارهٔ افریقا را تشریح نماید ؟
- ۹- مسلمانان افریقا به کدام زبان تکلم میکنند ؟

## اسمائی ممالک با مراکز قاره افریقا

شماره	مملکت	مرکز	شماره	مملکت	مرکز
۱	آنگولا	لواندا	۱۳	جیبوتی	جیبوتی
۲	ایتوپیا	آدیس آبابا	۱۴	چاد	ان جامنا
۳	افریقای جنوبی	پرتوریا	۱۵	رواندا	کیگالی
۴	افریقای مرکزی	بانگی	۱۶	زیمبیا	لوزاکا
۵	الجزایر	الجزیره	۱۷	زائیر	کینشاسا
۶	یوگسلاوی	کامپالا	۱۸	زیمبابوئه	سالیسبوری
۷	بنین، داهومی	پرتونوو	۱۹	سائوتومه	سائوتومه
۸	بوتسوانا	کابرون	۲۰	ساحل عاج	آبی جان
۹	بوروندا	بوجومبورا	۲۱	سینگال	داکار
۱۰	تاترانیا	دارالسلام	۲۲	سوازیلند	امبابان
۱۱	توگو	لومه	۲۳	سودان	خرطوم
۱۲	تونس	تونس	۲۴	سومالییا	موگادیشو

۲۵	نیجریه	لاگوس	۳۹	گینه استوائی	مالا بو
۲۶	وتای علیا	واکادوگو	۴۰	گینه بیائو	بیائو
۲۷	سیرالیون	فری تاون	۴۱	لسوتو	ماسرو
۲۸	یشل	ویکتوریا	۴۲	لایبیریا	مونروویا
۲۹	صحرا	العیون	۴۳	لیبیا	تریپولی
۳۰	غنا	اکرا	۴۴	مالاگاسی	تاناناریو
۳۱	کامرون	یا ئونده	۴۵	مالاوی	لیلونگوه
۳۲	کنگو	برازاویل	۴۶	مالی	باماگو
۳۳	کینیا	نایروبی	۴۷	مصر	قاهره
۳۴	کومور	مورونی	۴۸	المغرب مراکش	رباط
۳۵	کیپ ورد	پرایا	۴۹	موریتانیا	فراکسوت
۳۶	گابون	لیبرویل	۵۰	موریس	پورت لوئی
۳۷	گامبیا	بانجول	۵۱	موزامبیک	ماپوتو
۳۸	گینا	کوناکری	۵۲	نیجر	نیامی

# فصل پنجم

## کشورهای اسلامی افریقای شمالی :

صحرای بزرگ افریقا از لیبیا و شرق مصر تا کناره های دریای مدیترانه پیش آمده است و مراکز پر جمعیت جلگه نیل و نواحی شمال غربی افریقا را از یکدیگر جدایی باز دارد .

دین اسلام که از طرف شرق و شمال شرق افریقا بداخل این قاره راه یافت از راه سرزمین های شمال افریقا و آبنائى طارق به سمت های جنوب غربی اروپا نیز رسید . امروزه دین تمام مردم کشورهای شمال افریقا یعنی مصر ، لیبیا ، تونس ، الجزایر و مراکش دین مبارک اسلام است و در بسیاری نقاط دیگر از نواحی شرقی و مرکزی افریقا نیز پیروان زیادی دارد .

مصر : مصر یکی از کشورهای عربی است که در شمال شرق افریقا موقعیت دارد . بطرف شمال آن دریای مدیترانه بطرف شرق آن بحیره سرخ و بحیرهٔ احمر ، بطرف جنوب آن کشور سودان و بطرف غرب مصر لیبیا واقع است

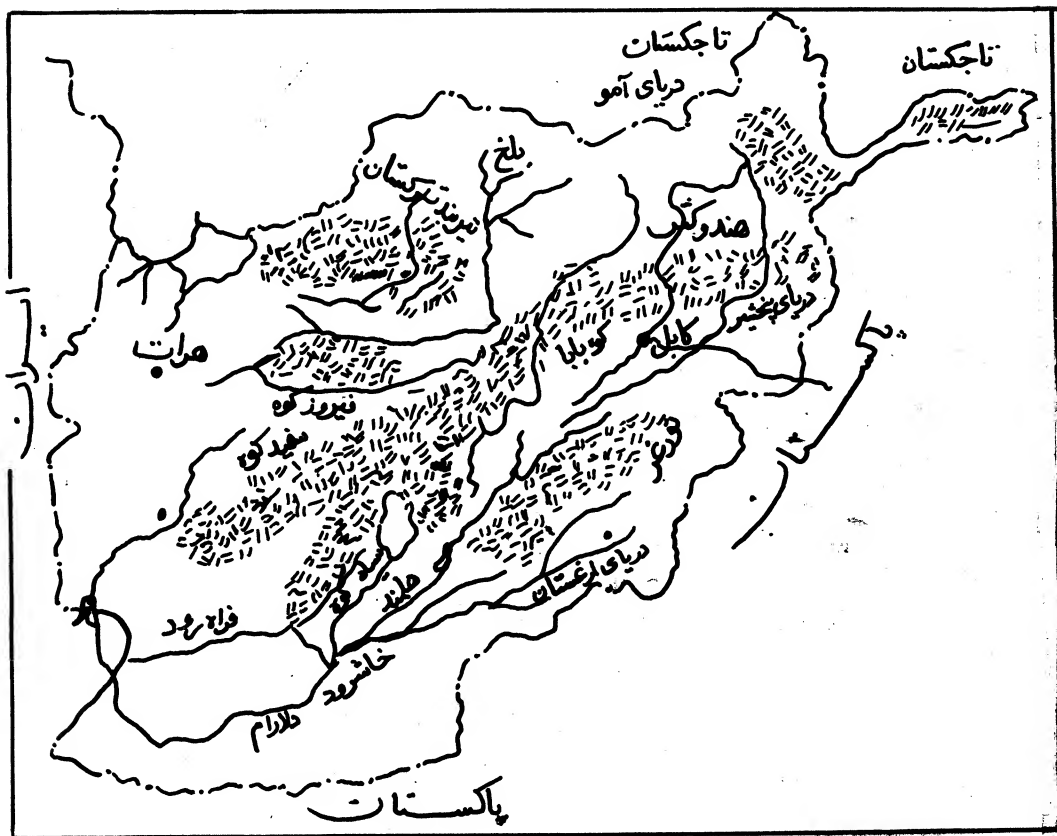
مساحت مصر به ۱۰۰۱۵۰۰ کیلومتر مربع میرسد .  
 مرکز مصر شهر قاهره میباشد مردم آن از نژاد سفید بوده و تعدادشان  
 به (۳۸۵۰۰۰۰۰) نفر میرسد . زبان رسمی مردم آن عربی است و پیرو  
 دین مقدس اسلام و سنی مذہب میباشند .



مصر کشوری است که دارای پرشکوه ترین تاریخ باستانی میباشد . بشهرهای مهم مصر آسوان

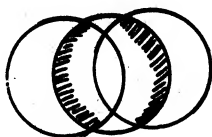


ایران امتداد یافته است، به شکل نیمه صحرایی خاکی بلکه های سفید نمک مانند  
میباشد این نوع زمین دشت گفته میشود.



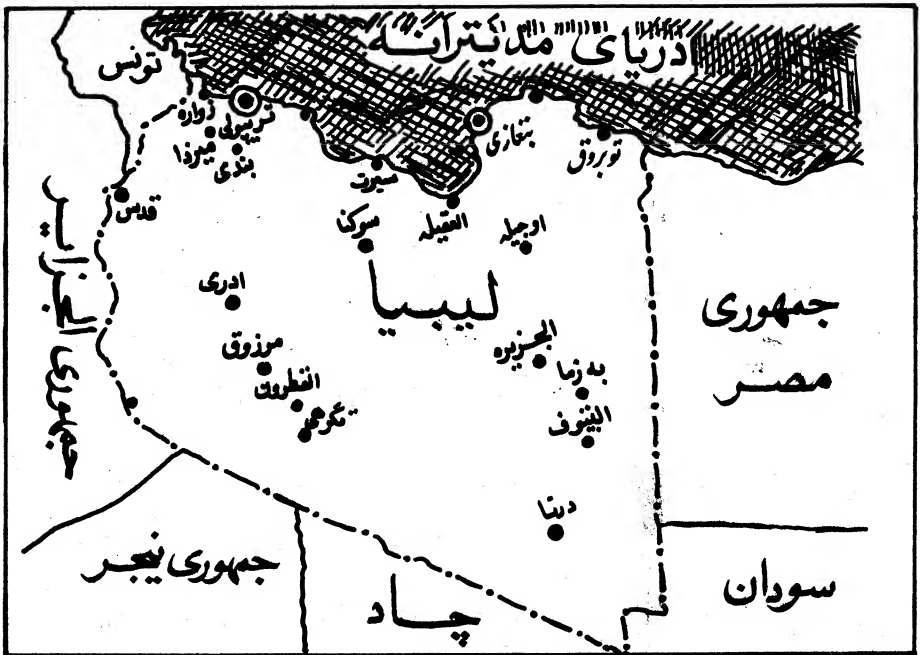
اسماعلیه والقصر بوده و پورت سعید و اسکندریه بنادر مهم مصر می باشد.  
بندر بسیار مهم آن کانال سوئز است که اروپا و آفریقا را با آسیا  
وصل می سازد.

مصر سالانه ازین کانال عایدات زیادی بدست می آورد. مصریست کشور  
زراعتی است که صنایع در آن نیز تا حدی انکشاف نموده است.



# لیبیا

لیبیاییکی از کشور های افرقای شمالی است که بطرف شمال آن دریای مدیترانه و تونس ، بطرف شرق آن مصر ، بطرف جنوب آن کشور های سودان چاد ، ونیجر و بطرف غرب آن جمهوریت الجزایر واقع میباشند .



مساحت لیبیا به (۱,۷۶۰,۰۰۰) کیلومتر مربع میرسد. این کشوردارای دو مرکز است که یکی در شرق آن قرار دارد و بنام بنغازی یاد می شود و دیگری در غرب است که بنام تریپولی یا طرابلس یاد میشود.

مردم لیبیا از نژاد سفید می باشند که تعدادشان به (۲,۵۰۰,۰۰۰)، نفر میرسد. زبان رسمی مردم عربی و طرز حکومت آن جمهوری است مردم لیبیا پیرو دین مقدس اسلام و سنی مذهب اند.

شهرهای مهم لیبیا عبارتند از اوجیلا، البجوف، وادان، و الجزیره. بنادر مشهور آن بناهای درنا، ثامات و العقیله میباشد. تیل صادرات مهم این کشوری باشد.

## تونس

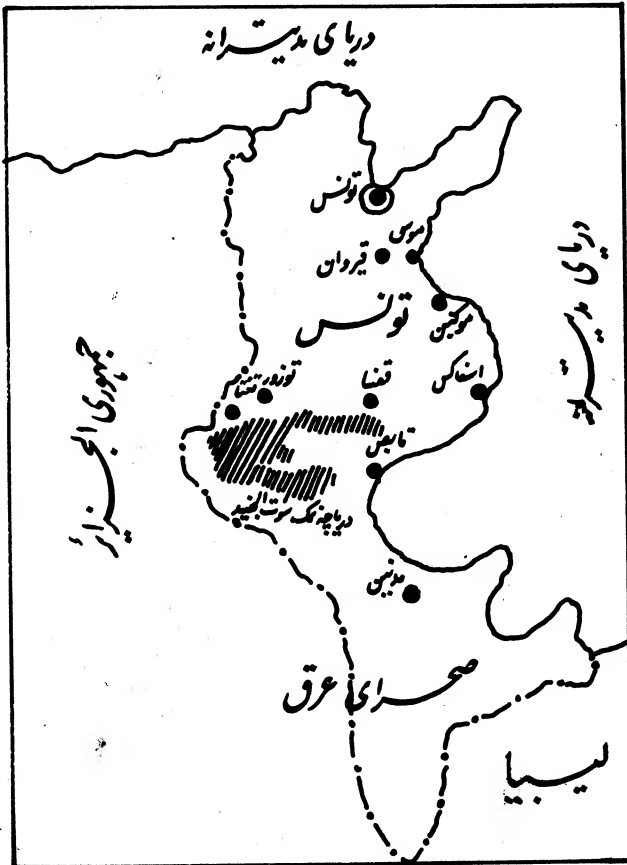
تونس از کشورهای افریقای شمالی محسوب می شود که بطرف شمال و شرق آن دریای مدیترانه و لیبیا، بطرف جنوب آن نیز لیبیا، و بطرف غرب آن الجزایر واقع است.

مساحت تونس (۱۶۳,۶۱۰) کیلومتر مربع است که تعداد نفوس آن ۴۲

به ( ۶۰۰۰۰۰۰ ) نفر میرسد .

تونس دارای آب و هوای نرم ، معتدل ، مرطوب و مدیترانه ای  
است . مرکز آن شهر تونس و طرز حکومت آن جمهوری است زبان رسمی  
مردم عربی است و از ثراد سفید میباشند که پیرو دین مقدس اسلام و سنی

مذهب هستند .



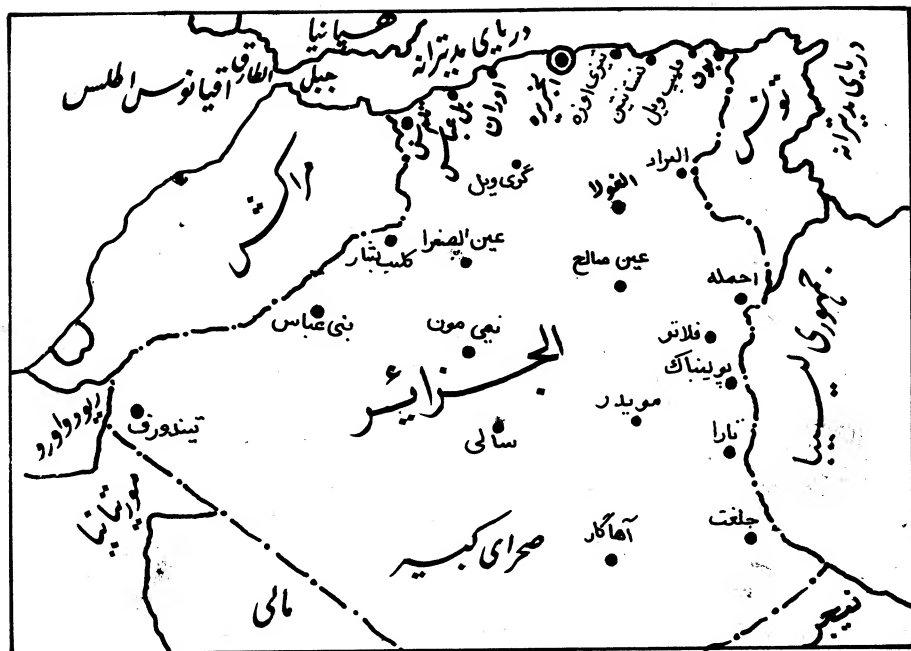
شهرهای مهم تونس مدین ، سوسه ، قفه ، و قیروان نام دارد .  
 بنادر مشهور تونس اسفکس ، مکنین ، وقابص میباشد .  
 تولیدات زراعتی آن عبارت اند از : انگور ، زیتون ، خربزه ، پنبه ،  
 چوب و گندم بوده معادن آن عبارت اند از آهن ، سرب ، منگیز و فاسفید

## الجزایر

این کشور نیز در افریقای شمالی موقعیت دارد و از کشورهای عربی به حساب  
 میرود . بطرف شمال آن بحیره مدیترانه و جمهوریت تونس ، بطرف شرق  
 آن لیبیا ، بطرف جنوب آن مالی ، موریتانیا و نجر ، و بطرف غرب آن  
 مراکش واقع است .

آب و هوای مناطق شمالی معتدل و آب و هوای مناطق شرقی و جنوبی آن  
 گرم است . مساحت الجزایر ۲۳۸۱٫۷۴۱ کیلومتر مربع بوده  
 و مرکز آن شهر الجزیره میباشد .

نفوس الجزایر به ( ۱۷٫۸۰۰٫۰۰۰ ) نفر میرسد .



مردم الجزایر سفید پوست میباشند که زبان رسمی شان عربی ، طرز  
حکومت آنها جمهوری پیرو دین مبین اسلام و سنی مذہب هستند .  
شهر های مهم آن بیکرا ، تیارت ، عین الصالح و عین الصفا نام دارد .  
بنادر مشهور آن بنام های بون ، فیلیپ ویل و الجزیره یاد می شوند .

پیداوار مهم الجزایر نفت ، مس ، یورانیم ، آهن ، و ذغال سنگ  
میباشد .

الجزایر بعد از سال ۱۹۶۲ میلادی مبارزه طولانی و جهاد پیگیر در سال ۱۹۶۲ م  
استقلال خود را از فرانسه بدست آورد و بحیث یک کشور آزاد و بی طرف  
شناخته می شود .

## مراکش

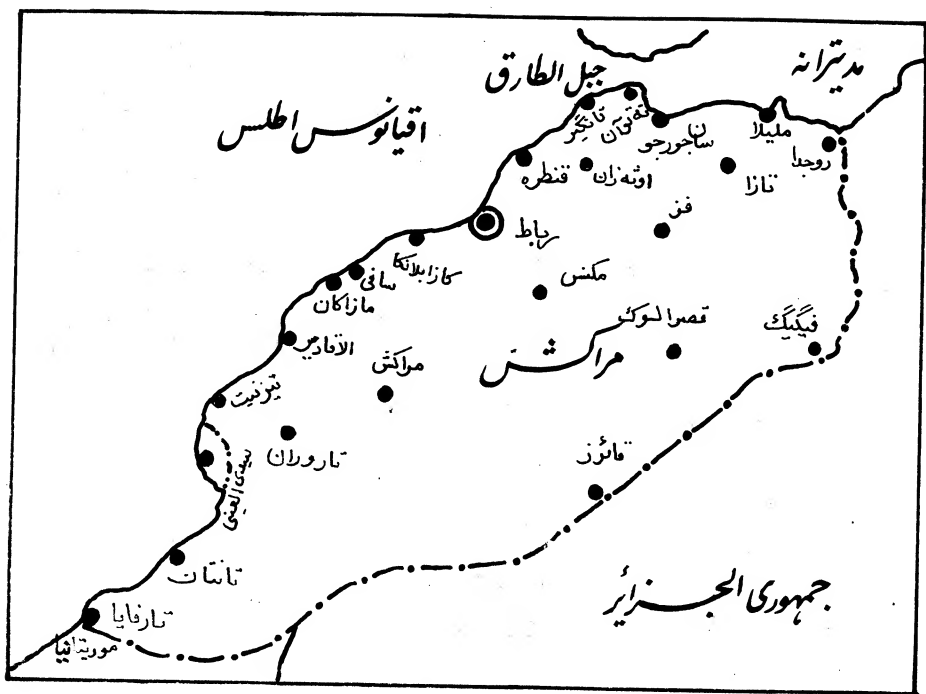
مراکش نیز در افریقای شمالی موقعیت دارد و یک کشور عربی است که  
بطرف شمال آن دریای مدیترانه و آبناهی جبل الطارق ، بطرف جنوب و  
شرق آن الجزایر ، بطرف جنوب غرب آن صحرا و بطرف غرب آن  
اقیانوس اطلس واقع است .

مساحت مراکش (۴۵۸,۷۳۰) کیلومتر مربع و جمعیت آن به ۱۸۰

ملیون نفر میرسد .

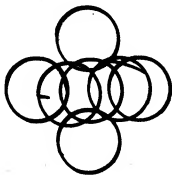
مرکز مراکش شهر رباط است که در قسمت غربی مراکش موقعیت دارد .





مردم مراکش از شراد سفید میباشند که زبان رسمی شان عربی است و پیرو دین مبارک اسلام و سنتی مذہب میباشند بشہرهای مهم مراکش فاس مکناس ، کاژابلانکا و قصر السوق و بندر شہور آن طنجه نام دارد . پیداوار مهم زراعتی مراکش غله ، بادام ، انگور ، تنباکو ، پنبہ ،

لیمو ، نارنج ، نیشکر ، کتان ، چغندر و محصولات حیوانی است .  
معادن مهم آن آهن ، سرب ، قلعی ، ذغال سنگ ، نفت ، فوسفیت ،  
منگیز ، مس و غیره میباشد .  
مراکش استقلال خود را در سال ۱۹۵۶ م از فرانسه بدست آورد که  
اکنون طرز حکومت آن شاهی مشروطه است .



# تمیزین

- ۱- مصر در کدام براعظم دنیا موقعیت دارد و مساحت آن چقدر است ؟
- ۲- تعداد مردم مصر چقدر و مرکز آن کدام شهر است ؟
- ۳- طرز حکومت مصر چیست ؟ و مردم آن پیرو کدام دین میباشند ؟
- ۴- پیداوار زراعتی و معدنی مصر را شرح دهید ؟
- ۵- شهرهای و بنا در مهم مصر کدام ها اند ؟
- ۶- لیبیا در کدام قسمت افریقا موقعیت دارد و وسعت آن چقدر است ؟
- ۷- معادن لیبیا را شرح دهید ؟
- ۸- مرکز لیبیا چه نام دارد و طرز حکومت آن چیست ؟
- ۹- مردم لیبیا از کدام نژاد - پیرو کدام دین و مذہب میباشند ؟
- ۱۰- شهرهای و بنا در مهم لیبیا چه نام دارد ؟
- ۱۱- پایتخت تونس کدام شهر است ؟
- ۱۲- شهرهای مهم تونس را نام بگیرید و حاصلات زراعتی آنرا شرح دهید ؟

# اقلیم افغانستان .

افغانستان در قلوب آسیا موقعت دارد و اقلیم آن خشک و بری میباشد مناطق آن در زمستان بسیار سرد و معتدل میباشد . مناطق کوهستانی افغانستان در فصل تابستان سرد و سطوح هموار و پست آن دارای آب و هوای نسبتاً گرم میباشد مقدار بارندگی سالانه آن به (۲۵) سانتی متر میرسد .

مناطق نیمه صحرائی عبارت اند از - بغلان ، کندز ، فزار شریف ، شبرغان ، ننگرهار ، لغمان ، فراه ، و لشکرگاه که اختلاف حرارت بین شب و روز درین مناطق زیاد می باشد و مقدار بارندگی در آن ها کمتر است و کاهکاهی می بارد . مناطق اقلیم صحرائی شامل گرشک ، ریگستان ، دشت بکوا ، مارجه دشت خاشرود و سیتان میباشد .

دامنه های هندوکش شمالی ، دامنه های مناطق کوهستانی غوروات ، حوزه قندار و دره های وسطی و پست هریرود دارای تابستان نسبتاً گرم نبوده و در

- ۱۳- الجزایر در کدام براعظم دنیا واقع است و نفوس آن چقدر است ؟
- ۱۴- شهری مهم و بنا در مشهور الجزایر را نام بگیرید ؟
- ۱۵- مراکش در کدام قسمت افریقا موقعیت دارد و مساحت آن چقدر است ؟
- ۱۶- معنیات مراکش چیست ؟

## فصل ششم

### براعظم امریکا

بعد از قاره آسیا ، امریکا از لحاظ نفوس دومین براعظم جهان محسوب می شود ، که از نگاه مساحت بعد از آسیا و افریقا در مقام سوم قرار دارد .

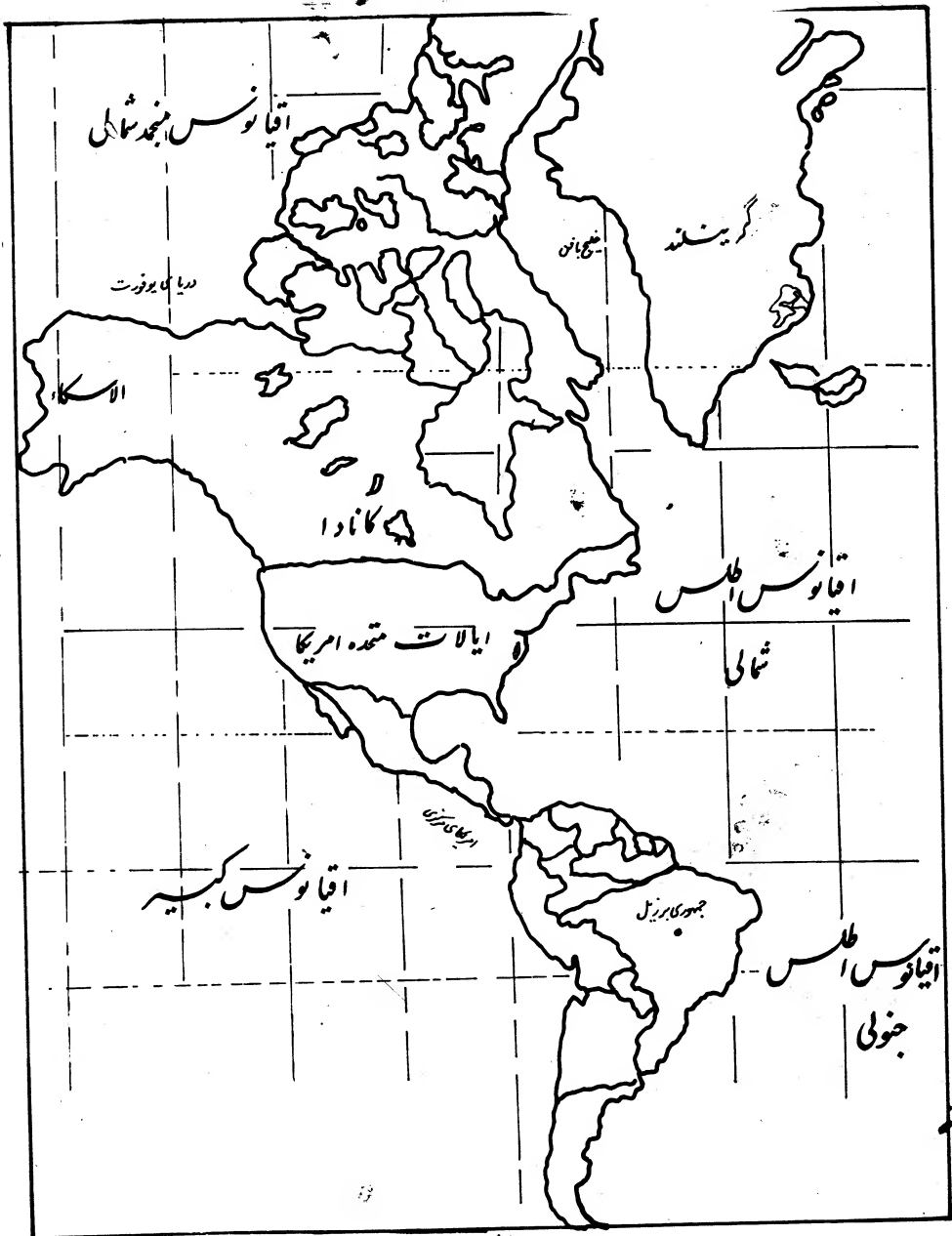
براعظم امریکا بنام دنیای جدید نیز یاد می شود زیرا که جدیداً کشف شده است . در سال ۱۴۹۲ م یک نفر سیاح ایتالوی که کریستف کلمب نام

داشت میخواست توسط کشتی پهنه‌وستان سفر کند ، ولی ناگاه به امریکا رسید و جزایر امریکا را جزایر هند نامید . بعد از آن یک ایتالوی دیگری بنام امریکو سپوس توسط کشتی سفر کرد و ثابت نمود که این ها جزایر هند نیستند بلکه یک زمین جدیدی است که نامبرده آنرا امریکا نامید . ساکنین امریکای شمالی اکثراً مهاجرین اروپائی میباشند . اکثریت مردم این قاره پیرو دین مسیحی است و تعداد پیروان ادیان و مذاهب دیگر در آن کم است .

## وضع طبیعی امریکا

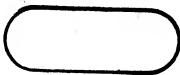
قاره امریکا که بر سه قسمت یعنی امریکای شمالی ، مرکزی و جنوبی تقسیم گردیده است ، حدود اربعه آن قرار ذیل است :

بطرف شمال امریکا بحر منجمد شمالی ، بطرف شرق آن اقیانوس اطلس ، بطرف جنوب آن دریای اطراف قطب جنوب کره زمین و بطرف غرب آن بحر الکاحل است .



براعظم امریکا دارای زمین های هموار و حاصل خیز است . آب و هوای اکثر مناطق آن مرطوب است آب و هوای بعضی مناطق آن در فصل تابستان گرم است و فصل تابستان درین مناطق طولانی تر میباشد . کوه ها و مناطق کوهستانی آن در قسمت های شمال و جنوب بنظر میرسند که سلسله کوه های شمالی آن بنام راکی یاد می شود ، و قلّه بلند آن مک کین لی نام دارد ، که ارتفاع آن ( ۶۹۶۰ ) متر است .

سلسله کوه های جنوبی امریکا بنام اندیاد می شود و قلّه بلند آن اکونکاگوا نامیده می شود که ارتفاع آن ( ۶۱۹۹ ) متر میباشد .





# تمیزین

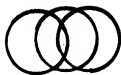
- ۱- قاره آمریکا را از نگاه نفوس و جمعیت آن با قاره های دیگر مقایسه نمایند ؟
- ۲- براعظم آمریکا برای اولین بار از طرف کی کشف گردید ؟
- ۳- آمریکا چرا به این نام یاد می شود ؟
- ۴- حدود اربعه آمریکا را بگوئید ؟
- ۵- کوه های مشهور آمریکا چه نام دارد ؟
- ۶- آب و هوای آمریکا چگونه است ؟
- ۷- ساکنین آمریکای شمالی از کجا آمده اند ؟
- ۸- آمریکاییها پیرو کدام دین هستند ؟
- ۹- آیا در آمریکا ادیان دیگری نیز وجود دارند ؟

## جدول خلاصه کشور های براعظم امریکا

شماره	مملکت	مرکز	شماره	مملکت	مرکز
۱	کانادا	اوتاوا	۱۳	هایتی	پورت اوپرنس
۲	اضلاع متحد امریکا	واشنگتن	۱۴	هندوراس	تیکوگالپا
۳	مسیکو	مسیکو	۱۵	ارجنتائن	بونیوس آیرس
۴	باربادوس	بریج تاون	۱۶	اکوادور	کیوتو
۵	بالبا	ناسو	۱۷	یوروگوای	مونت ویدو
۶	پاناما	پاناما	۱۸	برازیل	برازیلیا
۷	جامایکا	کینگستون	۱۹	بولیویا	لاپاز
۸	دومینیکین	سیدراترو جلیو	۲۰	پاراگوای	اسونسیون
۹	کوستاریکا	سان ژوزه	۲۱	پیرو	لیما
۱۰	کیوبا	هوانا	۲۲	سورینام	پاراماریبو
۱۱	گوآتمالا	گوآتمالا	۲۳	چیلی	سنتیاگو
۱۲	نیکاراگوا	ماناگوا	۲۴	کولمبیا	باجو

شماره	مملکت	مرکز	شماره	مملکت	مرکز
۲۵.	کولمبیا	بوگوٹا	۲۷.	ونیزویلا	کاراکاس
۲۶	گرینادا	سنت جرج			

یادداشت :  
جدول فوق کشور های براعظم امریکارا بطور خلاص نشان میدهد .



## کانادا

کانادا در قسمت شمالی براعظم امریکا موقعیت دارد که مساحت آن به ۹۷۶،۱۳۹ کیلومتر بالغ می‌گردد، بطرف شمال کانادا دریای بوفورت و بحر منجمد شمالی بطرف شمال غرب آن آلاسکا، بطرف غرب آن بحر الکاهیل، بطرف جنوب آن ایالات متحده امریکا بطرف شرق آن اقیانوس اطلس و بطرف شمال شرق آن جزیره گرینلند واقع است.

تعداد نفوس این کشور به (۲۳،۵۲۶،۰۰۰)، نفر میرسد. مرکز آن شهر اتاوا، طرز حکومت آن جمهوری فدرالی و زنگ مردم آن سفید است، اقلیت اسکیموهای سیاه پوست نیز در آن سکونت دارد که پیرو دین مسیحی می‌باشند زبان رسمی مردم آن انگلیسی و واد پول آن دالر کانادائی است.

صنایع مهم کانادا عبارت اند از: تولید وسایل نقلیه، ارا کردن چوب، کاغذسازی، ذوب نمودن آهن و فولاد، کشتی سازی، نساجی، تصفیه نفت بسته بندی گوشت و تولید لبنیات می باشد.



اوتاریو و غیره است و بنادر بسیار مهم آن وانکوور و مونترال نام دارد.

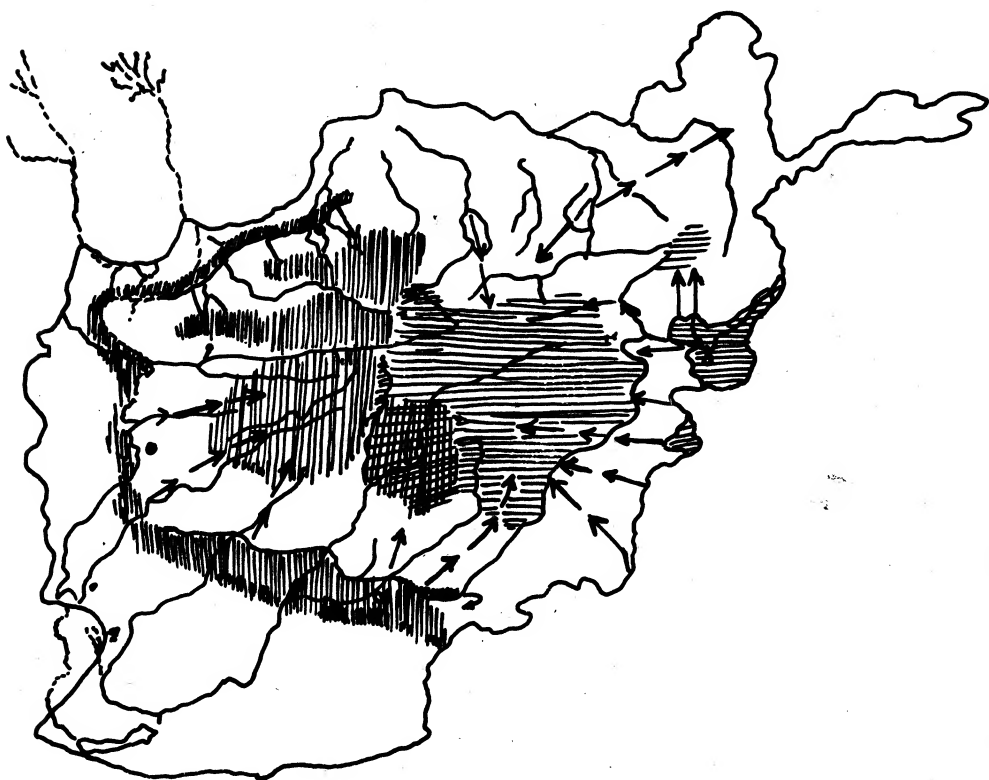
## آمازونی «ایالات متحده امریکا»

ایالات متحده امریکا در امریکای شمالی موقعیت دارد که مساحت آن به ۹,۳۶۳,۱۲۳ کیلومتر مربع میرسد. بطرف شمال آمازونی جمهوری کانادا بطرف شرق آن اقیانوس اطلس، بطرف جنوب شرق آن آبنائى فلوریدا و جزیره کیوبا بطرف جنوب آن مکزیکو و بطرف غرب آن بحر الکاهل واقع است. تعداد نفوس آمازونی به (۲۳۰,۰۰۰,۰۰۰) نفر میرسد، پایتخت آن شهر واشنگتن و طرز حکومت آن جمهوری فدرالی است. مردم آن پیرو دین مسیحی و زبان رسمی مردم انگلیسی است.

کشور آمازونی از پنجاه (۵۰) ایالت تشکیل یافته است که شهرهای بسیار مشهور آن عبارت اند از واشنگتن، نیوجرسی، تکزاس، پنسلوانیا، کالیفرنیا، الاسکا، و نیویارک.

بنادر مشهور آمازونی شیکاگو، لاس آنجلس و فلا دلفیا نام دارد.

زمستان نیز آنقدر سرد نمی باشند مقدار بارندگی سالانه درین مناطق از (۲۰۰) میلی متر کمتر بوده و اکثر اوقات به شکل باران و گاهی به شکل برف می بارد.



در نقشه فوق جهت و کمیت باد (←) کوچ کشتی کوچی ما را در فصل تابستان

واحد پوی آن دالراست . صنعت آمازونی بسیار پیشرفته است که  
 صنایع مهم آن عبارت اند از ذوب نمودن آهن و فلزات دیگر ، ساختن  
 انواع طیاره ، موتور کشتی بافتن تکه های نخی ، سندی ، ابریشمی و نایلونی ،  
 ساختن مصنوعات کیمیای و خوردنی ها ، ساختن سلاح ها و سایر عکاسی و  
 جراحی و تولید انرژی اتمی و الکترونیکی ، دبرقی ، می باشد .





حاصلات مهم زراعتی آن عبارت اند از گندم ، جو ، جواری ، برنج ،  
جو در پنبه و نیشکر .

معادن آن ذغال سنگ ، نفت ، آهن ، مس ، سرب ، طلا ،  
نقره ، نمک و غیره میباشد .

کشور آمازونی که تحت استعمار انگلیس بود ، استقلال خود را در سال ۱۷۷۶م  
از انگلیس بدست آورد و اولین رئیس جمهور آن جورج واشنگتن نام داشت .

## مکسیکو

مکسیکو در قسمت جنوبی امریکای شمالی واقع است و از کشورهای امریکای  
شمالی بحساب می آید . مساحت آن ۱٬۹۷۲٬۵۴۷ کیلومتر مربع است .  
بطرف شمال مکسیکو ایالات متحده امریکا ، بطرف شرق آن خلیج مکسیکو ،  
طرف جنوب شرق آن جمهوری کواتالا ، بطرف جنوب و غرب آن بحر الکاهل  
و خلیج کالیفرنیا موقعیت دارد .



تعداد مردم آن به ۶۵,۰۰۰,۰۰۰ نفر میرسد. پایتخت آن شهر مکزیکو  
 و طرز حکومت آن فدرالی است. ثراد مردم آن سفید بوده زبان رسمی  
 شان اسپانوی و پیرو دین مسیحی میباشند.  
 در صنایع تا حدی پیشرفته بوده و حاصلات مهم زراعتی آن  
 گندم، چوب، پنبه، قهوه، انواع سبزیجات و غیره میباشد. ذخایر مهم  
 زیرزمینی آن نقره، مس، سلفر، ذغال سنگ و غیره است.

## تتمیرین

۱- کشور کانادا در کدام قسمت براعظم امریکا موقعیت دارد و مساحت آن چقدر

است ؟

۲- حدود و اربعه و نفوس کانادا را بگوئید ؟

۳- پایتخت کانادا چه نام دارد و طرز حکومت آن چیست ؟

۴- زبان رسمی مردم کانادا چیست ؟

۵- صنایع مهم و حاصلات زراعتی کانادا را بیان نماید ؟

۶- معدنیات کانادا را نام بگردید ؟

۷- مساحت ایالات متحده امریکا « آمازونی » چقدر تخمین شده است ؟

۸- حدود و اربعه آمازونی را با نفوس آن بیان دارید ؟

۹- شراد و مذہب مردم آمازونی چیست ؟

۱۰- پایتخت ایالات متحده امریکا چه نام دارد و چرا امریکا به این نام مسمی

گردیده است ؟

- ۱۱- حاصلات زراعتی و معدنیات آمازوتی را نام بگیرد ؟
- ۱۲- مکسیکو چند نفوس دارد و مساحت آن چند تخمین گردیده است ؟
- ۱۳- مردم مکسیکو پیرو کدام دین و مذهب میباشند ؟
- ۱۴- تولیدات زراعتی و صنایع مکسیکو را بیان نماید ؟

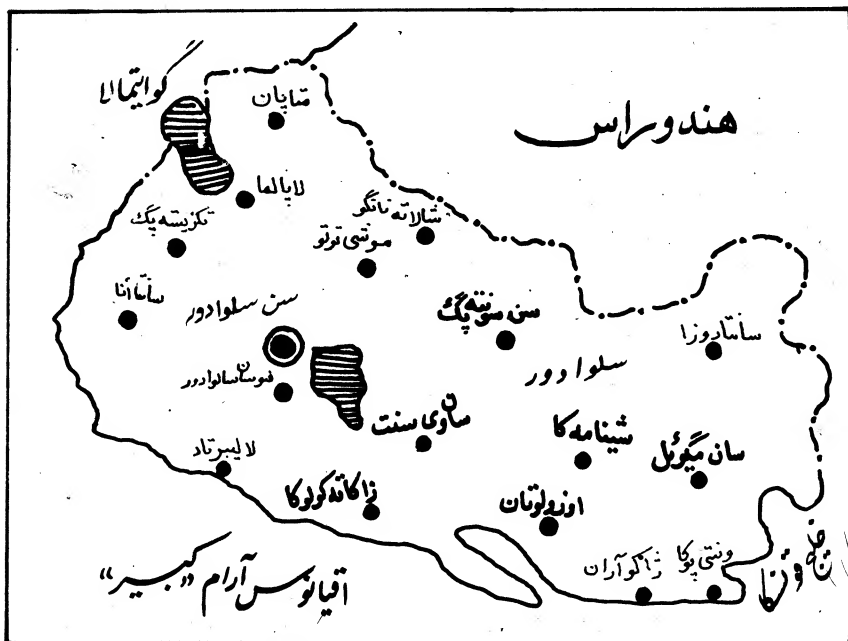
## امریکای مرکزی

### سلوادور :

سلوادور در قسمت شمال شرقی امریکای مرکزی موقعیت دارد ، که مساحت آن به ۲۱,۰۴۰ کیلومتر مربع میرسد ، بطرف شمال سلوادور جمهوری هندوراس ، بطرف شرق آن نیز هندوراس و خلیج قونسکا ، بطرف جنوب آن بحر الکاهل و بطرف غرب آن جمهوری گواتمالا واقع شده است .

تعداد مردم سلوادور به ۴,۲۰۰,۰۰۰ نفر بالغ میگردد ، طرز

حکومت آن جمهوری و پایتخت آن سن سلوادور است که مردم آن به سان  
 هسپانوی تکلم میکنند ، و پیرو دین مسیحی میباشند .



شهرهای مهم سلوادور متاپان ، لاپالما و لویاسکونام دارد .  
 پیدوار مهم صنعتی السالوادور عبارت اند از تولید مواد غذایی ، سیکار سازی

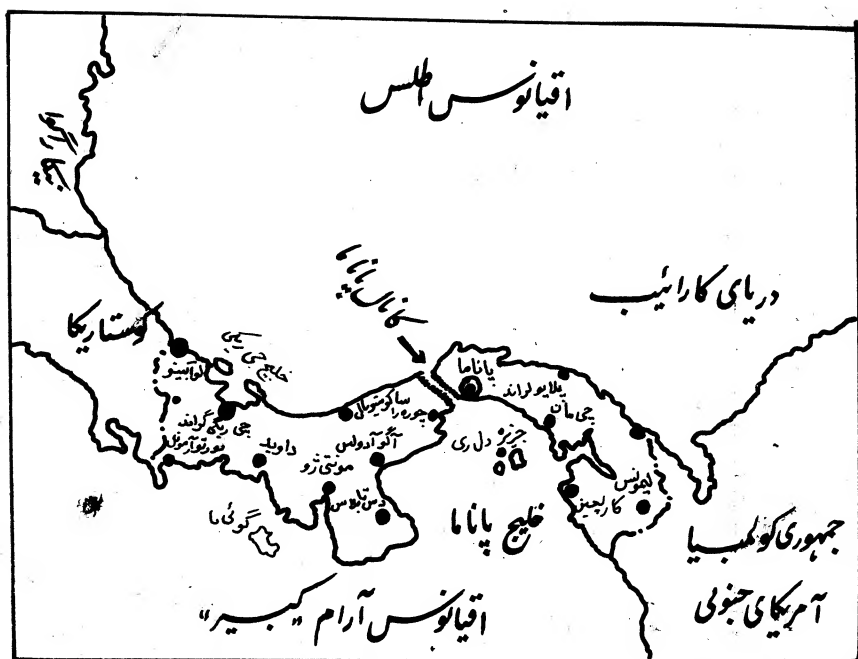
پارچه بافی و غیره. محصولات مهم زراعتی این کشور قهوه، چغندر، انگور، نیشکر و برنج میباشد. معدنیات آن تنها طلا و نقره است.

## پاناما

کانال پاناما کشور پاناما را بر دو حصه تقسیم می کند و بحر الکاهل را با اقیانوس اطلس وصل می سازد. این کانال توسط یک انجمن و معمار شهید فرانسوی که فرد دیناند دو پس نام داشت حفر گردیده است، که طول آن به ۷۹۰ کیلومتر میرسد.

برای اولین بار در سال ۱۹۱۴ م اولین کشتی ازین کانال عبور نمود.

کانال پاناما که فعلاً تحت مراقبت و اداره دولت ایالات متحده امریکا می باشد در پایان قرن جاری به پاناما تسلیم خواهد شد.



پاناما از طرف شمال به اقیانوس اطلس از طرف شرق به کولمبیا از طرف جنوب به خلیج پاناما و اقیانوس کبیر (بحرالکابل)، و از مغرب به کوستاریکا وصل است و مساحت این کشور ۷۵,۶۵۰ کیلومتر مربع تخمین گردیده است. پایتخت پاناما شهر پاناما می باشد طرز حکومت آن جمهوری، نفوس آن در سال ۱۹۲۵ م به ۱۸۰,۰۰۰ نفر بالغ می شد. زبان رسمی

مردم این مملکت هسپانوی است و زبان های محلی نیز در آن وجود دارد  
 مردم این کشور سفید پوست و سرخ پوست و پیرو دین مسیحی میباشند.  
 شهر های مشهور این کشور پاکورا، چیمو و لمبوس نام دارد.  
 کولون، مانانا و میرامار بنادر مهم آن میباشد. محصولات زراعتی پاناما  
 نیشکر، قهوه، چوب، چغندر، و برنج و محصولات معدنی آن تنها  
 طلا است.

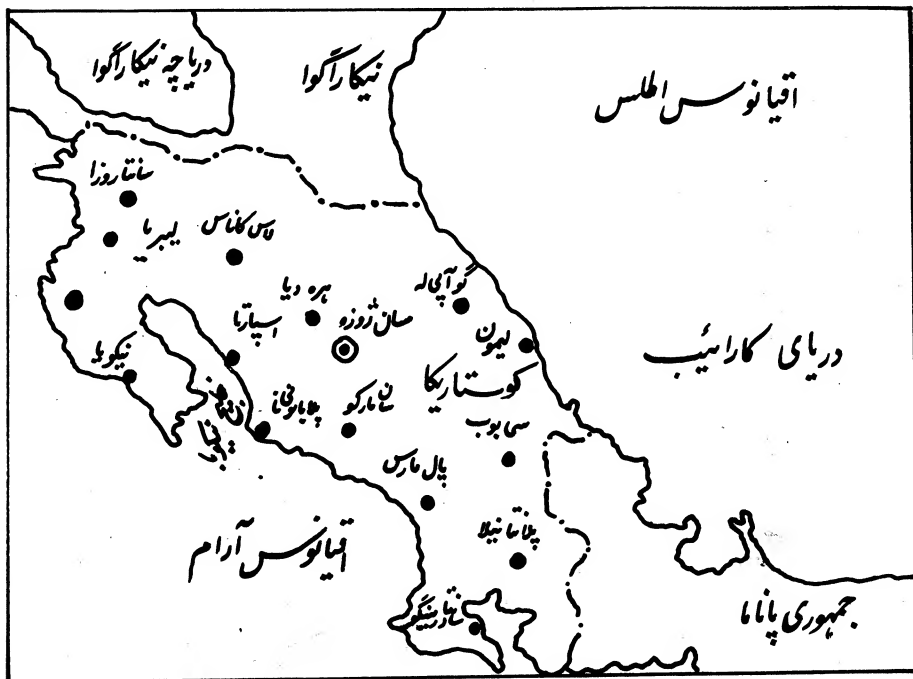
## کوستاریکا

مملکت کوستاریکا در جنوب امریکای مرکزی واقع است که مساحت  
 آن به (۵۰,۷۰۰) کیلومتر مربع میرسد.  
 بطرف شمال کوستاریکا، جمهوری نیکاراگوا، بطرف شرق آن اقیانوس  
 اطلس بطرف جنوب شرق آن کشور پاناما و بطرف جنوب غرب آن  
 بحر الکاهل واقع است.  
 کوستاریکا از ثروتهای زیاد و تعداد مردم آن به (۲,۱۰۰,۰۰۰) نفر



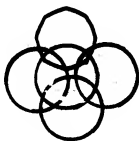
نقر میرسد.

زبان رسمی مردم آن اسپانوی و دین شان سیحی است.



شهرهای مشهور آن سانتاروزا، لیبریا، فیلا دلفیا، واسپارتا نام دارد. صنعت پیشرفته کوستاریکا عبارت از چوب بری، تولید مواد غذایی و ساختن فابریکه های تولید برق آبی میباشد.

نشان میدهد از نقشه واضح میگردد که اکثر کوچی ها و چوپانهای مناطق شرقی  
جنوبی، شمالی و شمال شرقی کشور در فصل تابستان به حصص مرکزی افغانستان  
یعنی هزاره جات میگوچند در فصل زمستان به مناطق خود برمیگردند ،  
دام داران مناطق غربی و شمال غربی به دشت های ایماق و چهار که در غرب  
واقع اند میگوچند.



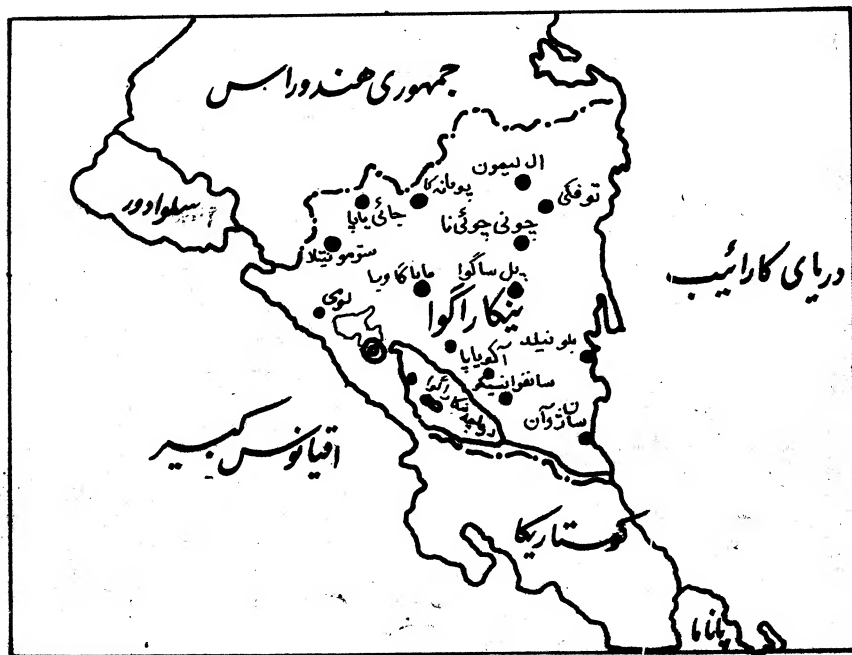
محصولات مهم زراعتی کوستاریکا قهوه ، کبیله ، پنبه ، چوب ، برنج ،  
 حیوانات ، تنباکو ، نیشکر و غیره است .  
 طلا ، نقره ، نفت ، مس ، و سلفر از پیداوار معدنی کوستاریکا به  
 حساب می آید .

## نیکاراگوا

کشور نیکاراگوا در مرکز امریکای مرکزی موقعیت دارد که مساحت آن  
 به (۱۴۸,۰۰۰) کیلومتر مربع میرسد .

بطرف شمال نیکاراگوا جمهوری هندوراس ، بطرف شرق آن  
 اقیانوس اطلس ، بطرف جنوب آن کشور کوستاریکا ، بطرف غرب آن  
 بحر کارائیب ، و بطرف شمال غرب آن خلیج قونکا واقع شده است .  
 تعداد مردم نیکاراگوا به (۲,۵۰۰,۰۰۰) نفر میرسد ، پایتخت آن  
 شهر ماناگوا است و طرز حکومت آن جمهوری است که از ائتلاف کمونستها  
 و گروه های دیگر بمیان آمده است . زبان رسمی مردم اسپانوی و زمین شان

سیحی است. پیداوار مهم زراعتی نیکاراگوا برنج، قهوه، پنبه، چوب، چغندر، جواری وغیره میباشد و ذخایر معدنی آن طلا و نقره است.



صنایع پیشرفته نیکاراگوا عبارت از تولید مواد غذایی و سگرت سازی چوب بری و صنایع استخراجی میباشد. جمهوریت نیکاراگوا در سال ۱۹۷۹ م از

اِستلاف چندین گروه بمیان آمد که در رأس آن گروه کمونستی قرار دارد.

## تَمَرین

- ۱- سالوادور در کدام قسمت براعظم امریکا موقیعت دارد و مساحت آن چقدر است ؟
- ۲- تعداد نفوس سالوادور چقدر است ؟
- ۳- حدود اربعه و پایتخت سالوادور را بگوئید ؟
- ۴- طرز حکومت سالوادور چیست ؟
- ۵- کشور پاناما کجا واقع شده است و پایتخت آن چه نام دارد ؟
- ۶- محصولات زراعتی و صنعتی پاناما را بیان نماید ؟
- ۷- ذخایر زمینی پاناما چیست ؟
- ۸- کانال پاناما برای اولین بار از طرف کدام مهندس حفر گردیده است ؟
- ۹- کشور کتاریکا در کدام قسمت امریکا موقیعت دارد ؟
- ۱۰- شهرها و بنادر مهم کتاریکا را بیان نماید ؟

۱۱- تعداد مردم کوستاریکا به چند نفر بالغ می‌گردد و مساحت آن چقدر

است ؟

۱۲- حدود اربعه نیکاراگوا را بیان نماید ؟

۱۳- طرز حکومت کشور نیکاراگوا را شرح دهید ؟

## امریکای جنوبی

### ارخبین :

کشور ارخبین در شرق امریکای جنوبی موقعیت دارد که مساحت آن به ۸۸۹،۷۲۶،۲ کیلومتر مربع میرسد .

بطرف شمال و شمال شرق آن جمهوریت بولیویا و پاراگوای ، بطرف شرق آن جمهوریت های برازیل و اورگوای و اقیانوس اطلس ، بطرف جنوب آن کشور چلی و دریای اسکوتیا و بطرف غرب آن چلی موقعیت دارد .

تعداد مردم آن به ۵۰۰،۰۰۰،۲۶ نفر میرسد . پایتخت آن شهر بونیوس ایرس است طرز حکومت آن جمهوری فدرالی ، شراد مردم آن

سفید و زبان رسمی شان هسپانوی است، مردم آن پیرو دین مسیحی  
میباشند.



محصولات مهم زراعتی آن برنج، گندم، جو، جواری، پنبه، کتان،  
 نیشکر، چغندر، چای و چوب است.  
 نفت، ذغال سنگ، نقره، یورانیم و قلعی از ذخایر زمینی آن به شمار  
 میرود.

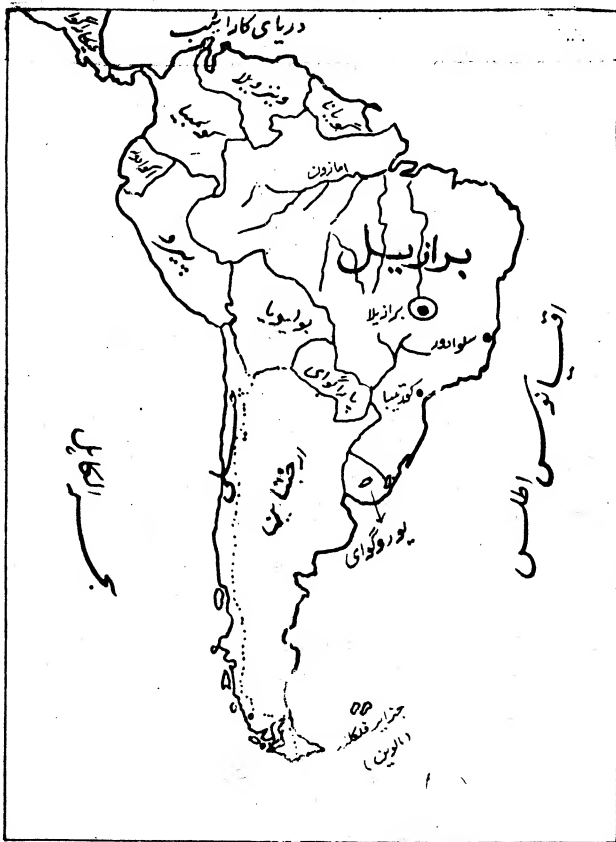
## برازیل

این کشور در قسمت شمال شرقی امریکای جنوبی واقع میباشد  
 که مساحت آن به (۸,۵۱۱,۹۶۵) کیلومتر مربع میرسد.  
 بطرف شمال برازیل اقیانوس اطلس، گویان فرانسه، سورینام  
 گویان مالینده، جمهوری گویان، بطرف شمال غرب آن ونزویلا، بطرف غرب  
 آن لمبیا، پیرو، بولیویا و پاراگوئی، بطرف جنوب غرب آن ارجنتاین  
 بطرف جنوب آن یوروگوئی واقع است. و بطرف شرق آن اقیانوس  
 اطلس جریان دارد.

تعداد مردم برازیل به (۱۱۵,۰۰۰,۰۰۰) نفر میرسد. پایتخت آن شهر



جدید برازیلیا نام دارد . طرز حکومت آن جمهوری فدرالی و نژاد مردم آن سفید زبان رسمی مردم پرتگالی و پیرو دین مسیحی میباشند .



شهرهای مهم آن گورتیا و سائنا ماریا و بنادر بسیار مشهور آن ریوگرانده

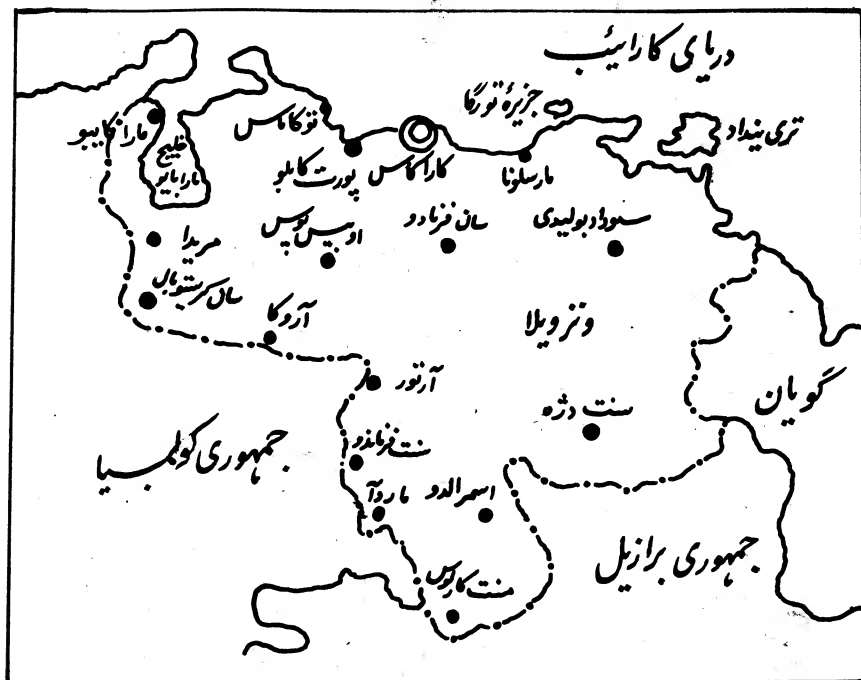
و سالوادور نام دارد .

صنایع پیشرفتهٔ برازیل عبارت اند از پارچه بافی ، فلزکاری ، تهیهٔ غذا ،  
تایر سازی ، کاغذ و چرم سازی و صنایع کمیاوی می باشد .  
محصولات مهم زراعتی آن قهوه ، چوب ، گندم ، برنج ، جواری ، پنبه ،  
کلیهٔ و انواع میوه های دیگر میباشد . مواد معدنی از قبیل طلا ، الماس ،  
ذغال سنگ و مقدار کمی نفت هم دارد .

## ونزوئلا

کشور ونزوئلا در شمال امریکای جنوبی موقعیت دارد که مساحت آن  
به ۹۱۲٫۰۵۰ کیلومتر مربع میرسد .

بطرف شمال این کشور اقیانوس اطلس ، بطرف شرق آن جمهوری  
گویان ، بطرف جنوب غرب آن کشور های برازیل و کولمبیا و بطرف  
غرب آن نیز کولمبیا واقع شده است .



تعداد مردم وئرویللا به (۵۰۰,۰۰۰ ر ۱۲) نفر میرسد، مرکز آن شهر  
 کاراکاس است طرز حکومت آن جمهوری زبان رسمی مردم اسپانوی  
 و دین شان مسیحی است منابع پیشرفته آن عبارتند از استخراج نفت

معدنیات ، شیشه سازی ، کاغذ سازی و سایر سازی می باشد .  
 محصولات مهم زراعتی آن نیشکر ، قهوه ، چوب ، کبکله و پنبه  
 میباشد . نفت ، آهن ، طلا ، مس ، ذغال سنگ ، قلعی هسنگیز  
 الماس و فاسفیت از ذخایر زمینی آن بشمار میرود . ناگفته نماند که  
 این کشور با داشتن نفت فراوان در صف کشورهای نفت خیز جهان مقام  
 سوم را دارد .

کشور ونزوئلا در سال ۱۸۳۰ م ، آزادی خود را از دولت  
 اسپانیا بدست آورده است .



## تمرین

- ۱- چندم حصه مملکت ماراکوه را اشغال نموده است ؟
- ۲- طول کوه هندوکش چند کیلومتر است ؟
- ۳- سلسله کوه بابا از کدام منطقه شروع شده و سلسله های آن به چه نام یاد می شود ؟
- ۴- صحرا های وسیع افغانستان در کدام مناطق واقع بوده و چند فیصد اراضی افغانستان را اشغال نموده است ؟
- ۵- خصوصیات اقلیم بری چیست ؟
- ۶- اوصاف اقلیم صحرائی چیست و کدام مناطق کشور را در آن شامل می باشد ؟
- ۷- اقلیم های مناطق مختلف افغانستان را شرح دهید ؟

## تمسیر

- ۱- کشور ارجنتاین در کدام یکی از بزرگترین جهان واقع است ؟
- ۲- صنایع پیشرفته ارجنتاین چیست ؟ محصولات زراعتی و ذخایر زمینی آنرا نام ببرید ؟
- ۳- برازیل چقدر نفوس دارد و مردم آن پیرو کدام دین میباشند ؟
- ۴- پایتخت برازیل چه نام دارد ؟
- ۵- حدود اربعه برازیل را بگویید ؟
- ۶- ونزوئلا در کدام بزرگترین واقع است و نفوس آن چقدر است ؟

# فصل هفتم

## استرالیا و اقیانوسیه

قسمت اصلی استرالیا جزیره بزرگی است که مساحت آن ۸۴۸,۶۸۶ کیلومتر مربع است. استرالیا در جنوب غرب اقیانوس کبیر و جنوب شرق قاره آسیا قرار گرفته است. ۱۴,۴۳۰,۰۰۰ نفر جمعیت دارد و طرز حکومت آن جمهوری است زبان رسمی مردم استرالیا انگلیسی است، پایتخت آن کانبرا نام دارد و اکثریت مردم آن پیرو دین مسیحی میباشند مشهورترین شهرهای استرالیا آدلید، ملبورن و سیدنی نام دارد.

سلسله کوه های این قاره بنام دیوی دینگ شهرت دارد که در شرق و شمال شرق استرالیا کوه های نیو انگلیند، در جنوب شرق آن کوه های الپ، در وسط آن کوه های خاکستری رنگ و کوه های مکدائل و





بر اعظم استرالیا که خودش جزیره بزرگی است ، تعداد دیگری از  
جزایر کوچک نیز در اطراف آن قرار دارند . پس به سبب موقعیت  
خاص جغرافیائی که از هر سو توسط دریاها و اقیانوسها احاطه گردیده  
است ، درین قاره همیشه مقدار بارندگی بیشتر می باشد و همین علت  
است که دریاهای بیشماری در آن جریان دارند که اکثر آنها به اقیانوس  
کبیر و یا اقیانوس هند میریزند .

از مشهورترین دریاهای استرالیایی دریای دارلینگ است که  
در قسمت جنوب غرب این جزیره بزرگ در جریان است و بالاخره به خلیج  
بزرگ استرالیا سرازیر میگردد . همچنین در قسمت شرقی استرلیا دریاهای  
بیشمار دیگر نیز وجود دارند که مشهورترین آنها بنام دایراکس ، داوسونی  
و کومت یاد شده و آب آن ها به اقیانوس کبیر و بحر الکاهل ، میریزد .

با وجود اینکه قسمت بزرگی از زمین استرالیا را کوه ها ، دریاهای خود و بزرگ  
و صحراهای خشک گرفته است ولی باز هم قاره استرالیا از جمله کشورهای  
زراعتی و حاصل خیز جهان بشمار میرود ، زیرا که ده درصد (۱۰٪) زمین

این براعظم زراعتی بوده و اما ده کشت می باشد .  
 حاصلات مهم زراعتی استرالیا عبارت اند از گندم ، جو ، نیشکر ،  
 چوب و انواع میوه ها ، بالخصوص انگور که قسمت زیاد آن به ممالک خارجی  
 صادر میگردد .

همچنان این قاره دارای ذخایر معدنی سرشاری است که در رأس  
 آنها آهن قابل یادآوری است بعد از آهن ذغال سنگ است که به  
 مقدار زیادی در استرالیا استخراج میگردد و در جهان مقام دوم دارد .  
 معنیات دیگر این قاره عبارت اند از سرب ، قلعی ، طلا ، نقره ،  
 پوتاشیم ، سلفر ، اورانیم و مس .



مؤسسه تحویل کننده: سویدن

و بازار مشترك اروپا (EC)

سال چاپ: ۱۳۷۸ ه.ش

تعداد: ۲۸۷۱

طبع: Rehmat Printing Press

# تمسیر

۱- قاره استرلیا در کدام قسمت کره زمین قرار دارد و مساحت آن چقدر

است ؟

۲- پایتخت، زبان رسمی و دین مردم استرلیا چه نام دارد ؟

۳- شهرهای مشهور استرلیا چه نام دارد ؟

۴- سلسله مشهور کوه های استرلیا و قله مرتفع کوه های الپ چه نام

دارد ؟

۵- چرا در استرلیا همیشه باران می بارد ؟

۶- آب دریا های استرلیا کثراً کجا میرود ؟

۷- زمین قابل کشت استرلیا چقدر است ؟

۸- محصولات زراعتی و معدنی استرلیا را نام ببرید ؟

## معادن افغانستان .

افغانستان از نگاه داشتن منابع طبیعی غنی میباشد ولی تا اکنون استفادۀ صحیح از آنها - صورت نگرفته است وزیر خاک مانده اند مهم ترین معادن افغانستان عبارت اند از :

معادن فلزی مانند : آهن ، سرب ، جت ، مس و غیره .  
معادن فلزات نجیبه مانند : طلا و نقره .

ذخایر معادن عضوی مانند : ذغال سنگ ، پترول ، و گاز طبیعی .  
ذخایر معدنیات رسوبی : نمک ، گوگرد ، آهک ، گچ و غیره .  
ذخایر اجار کریمه مانند : لاجورد ، یاقوت ، زمرد ، لعل ، بیروچ و غیره .  
ذخایر پترول افغانستان ولایات هرات ، جوزجان ، فاریاب ، کندز ، تخار و جنوب دریای آمو (آبدان میر علم) تثبیت گردیده ، و تفحصات پترول در شمال افغانستان باروسهای قرار داده شده بود

علاوه بر ذخایر پترول ، افغانستان دارای منابع سرشار گاز طبیعی بوده

که شامل حوزه های پترول صفحات شمال افغانستان می باشد، ظرفیت گاز  
 حوزه های شمال کشور بیش از ۶۲۰ میلیارد مکعب گاز تخمین گردیده است که نظر  
 به قیمت بین المللی گاز طبیعی افغانستان چندین مراتب به قیمت نازلتر توسط  
 پایپ لاین به روسیه میرفت، اما در داخل افغانستان از آن استفاده نشد  
 و مردم افغانستان از استعمال آن بی بهره مانده اند.

ذغال سنگ : ذغال سنگ در دره صوف، اشرشته، کرکر، پکنی  
 مورد استفاده قرار گرفته است استخراج ذغال سنگ در افغانستان به شکل  
 ابتدائی صورت می گیرد. اوسط تولیدات ذغال سنگ حوزه های مختلف افغانستان  
 در حدود ۱۵۴ هزار تن میباشد که بیشتر آن از دره صوف، اشر  
 شته و کرکر بدست می آید.

ذخایر آهن : ذخایر بزرگ آهن در مناطق مختلف افغانستان  
 از قبیل ولایات قندهار، فاریاب، هرات، ارزگان، پکتیا و خصوصاً ولایت  
 بامیان وجود دارد. همچنین در ولسوالی خاکریز ولایت قندهار معدن آهن نیز وجود دارد  
 که ذخایر آن بیش از ۳۱ میلیون تن تخمین شده است ولی همواره از همه در ولایت

آنها را به اشتباهات و غلطیهای شان متوجه سازد.

۱۲- برای معلم صاحب لازم است که حضری شاگردان را بگیرد.

۱۳- معلم صاحب باید شاگردان خود را در جریان تدریس ارزیابی نماید.

۱۴- برای معلم صاحب لازم است تا در میان شاگردان خود روابط حسن و برادری را قایم نماید.

۱۵- معلم صاحب باید شاگردان خود را بشناسد تا در تدریس مؤثریت به میان آید.

۱۶- معلم صاحب باید شاگردان خود را در تدریس سهیم نماید.

۱۷- معلم صاحب باید در اثنای درس و بعد از ختم آن به شاگردان حق سؤال کردن را بدهد.

۱۸- معلم صاحب باید به شاگردان وظیفه خانه کی بدهد و آن را ملاحظه و اصلاح نماید.

۱۹- معلم صاحب باید با استفاده از مواد محیطی "سنگ ریزه ها" کل، دانه جواری و غیره عملیات جمع - تفریق - ضرب و تقسیم را عملاً به شاگردان نشان دهد و هم از مواد درسی از قبیل چارتهای، نقشه ها، پوسترها و مواد سمعی و بصری کارگیرد.

۲۰- برای معلم صاحب لازم است تا به شاگردان در فضایی صمیمیت طوری جواب دهد تا در آینده جرأت سؤال نمودن از شاگردان سلب نگردد.

۲۱- معلم صاحب به شاگردان تفهیم نباید که تمرینات این کتاب را به کتابچه های خود نقل و در آن حل نمایند.

دولت اسلامی افغانستان

وزارت تعلیم و تربیه

ریاست تالیف و ترجمه

# جغرافیه

صنف ششم



# جغرافیه

## برای صنف ششم

سال: ۱۳ - هجری

مؤلفین :

وسیع اللہ " سیار " و عبد الوکیل " عمري "

اعضاء مشورتي :

باطن شاہ " صافی " و سروژہ گل " وحدتي "

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

# فهرست مضامین

شماره	عنوان	صفحه
۱-	فصل اوّل : جغرافیۀ افغانستان	۱
۲-	فصل دوم : پرورثه های افغانستان	۱۸
۳-	فصل سوم : تقسیمات جغرافیۀ عمومی جهان	۲۵
۴-	فصل چهارم : قاره افریقا ر جغرافیۀ طبیعی و انسانی	۳۱
۵-	فصل پنجم : کشور های اسلامی افریقای شمالی	۳۸
۶-	فصل ششم : براعظم امریکا	۵۰
۷-	فصل هفتم : استرالیا ( اقیانوسیه )	۸۱

## رهنما برای معلم

- ۱- قبل از این که معلم صاحب داخل صنف میشود باید پلان درسی را باخود داشته باشد.
- ۲- پلان درسی باید مطابق ساعت درسی ترتیب و تهیه شود. برای معلم ضروری است که دراین مورد دقت نماید.
- ۳- معلم صاحب باید به وقت معین به صنف داخل شود.
- ۴- معلم صاحب باید بالباس پاک داخل صنف شود.
- ۵- برای معلم لازم است تادر وقت داخل شدن به صنف سلام بگوید.
- ۶- در شروع درس جدید معلم باید بسم الله الرحمن الرحيم بگوید.
- ۷- معلم صاحب باید بادر نظرداشت مقوله "كَلِمَاتُ النَّاسِ عَلَى قَدَرِ عَقُولِهِمْ" تدریس نماید. یعنی تدریس باید به سویه و لسان شاگردان صورت گیرد.
- ۸- معلم صاحب برای تدریس خوبتر فضای مساعد را درصنف آماده سازد.
- ۹- برای اینکه در تدریس مؤثریت پیدا شود برای معلم ضروری است که طرز تدریس خود را یکنواخت نسازد.
- ۱۰- معلم صاحب همیشه خود را به صفت همکار به صنف و شاگردان نشان دهد.
- ۱۱- معلم صاحب باید وظیفه خانه گی شاگردان را ملاحظه نموده و